

Kovačević, Duje

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:210739>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

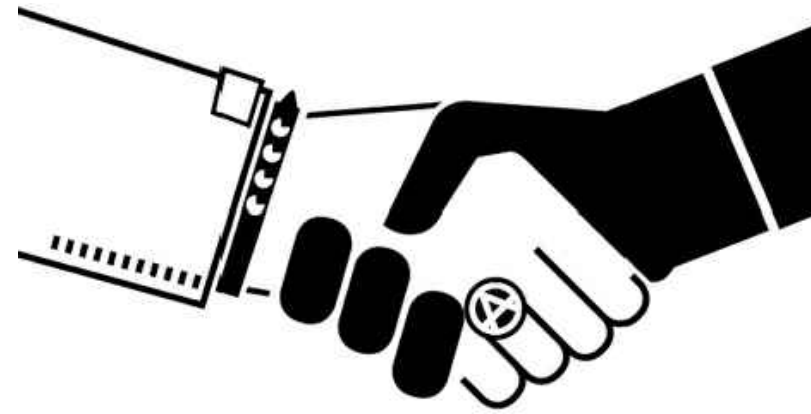

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

s t u d e n t
D u j e K o v a č e v i ć
k o m e n t o r
dr.sc. Snježana Perojević ,d.i.a.

S p l i t
m j e s t a t r g o v a n j a
n a m i r n i c a m a
k r o z p o v i j e s t

Komentorski rad

Tržnica je mjesto na kojem se dobra i usluge razmjenjuju i prodaju.
w i k i p e d i a

U V O D

Na cijelom Mediteranu vjekovna je tradicija putovati, ploviti morima i trgovati. Trgovina traži susrete, okupljanja ljudi oko robe i novca. Ovakvi prostori su javna dobra, demokratski pripadaju svakome i posljedica su pogodne klime za život na otvorenome, koja prostorne void-e čini mjestima pojačane društvene interakcije. Bazari, čaršije i sukovi dolaze s Orijenta, Grci stvarale agoru, Rimljani forum,... Značenje takvih slobodnih prostora je mnogostruko, na njima se trgovalo, ali su se i razmjenjivala iskustva, držali se govori, slavili vladari i kažnjavali lopovi, prenosile se novosti, ali i bolesti, dakle - odvijala se intenzivna socijalna interakcija. Proces razmijene namirnicama vezan je uz zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba za preživljavanjem - dobavom hrane, a ostale funkcije koje idu uz to dolaze kao posljedica socijalnih kontakata.

Osnovna podjela tipologija tržnica dijeli se na tržnice na otvorenom i tržnice u zatvorenom prostoru. Otvorene tržnice najčešće su preteča zatvorenih tržnica, koje nastaju kao logičan slijed prosperiteta nekog mjesta u ulozu robno-novčane razmjene. Takva tipologija vezana je uz prometna čvorišta koja generiraju prostore pojačanih kontakata, što za posljedicu razvija takva mjesta u mjesta za trgovanje. Kroz povijest imamo primjere trgovanja koje vežemo uz blizinu neke matične aktivnosti, stoga, nastale tržnice možemo promatrati i po faktoru aktivatora nekog mjesta (tržnice nastale uz svetišta, uz luke, uz gradove, uz izvore vode, uz utvrde i sl.) .

Svi ulazni input-i nekog habitata oblikuju običaje i načine transporta što se ogleda u životu ljudi, pa samim tim i u trgovanju. Grad kroz povijest pokazuje svoju snagu i veličinu reakcijama na ugroženost što direktno utječe na njegove granice i odnos s okolinom, pa je glavna podjela otvorene tipologije tržnica na tržnice unutar i izvan grada. Ukoliko su tržnice na otvorenome izvan grada, one su ipak na mjestima kontakta s njim (npr. gradska vrata). Shodno tome tipologiju tržnice na otvorenom možemo dijeliti po mjestima koja zauzimaju:

Tržnica na trgu (npr. Krakov - grad formiran oko velike čistine uz neposrednu blizinu katedrale i svih glavnih gradskih funkcija - pitanje centra grada i centraliziranosti sadržaja grada u jednoj prostornoj točki)

Tržnica uzduž ulica (npr. Marakeš - gusta urbana matrica, ali i klima u kojoj se mala širina ulice koristi kao zaklon od sunca)

Tržnica na vodi/moru (npr. Damnoen Saduak - okoliš formira način komunikacije, a transport formira trgovinu)

U Splitu se zbog složenih povijesnih okolnosti, geografije, a i melting pot-a stanovništva kombiniraju različite tipologije tržnica na otvorenome, pa se od svih gore navedenih primjera u njemu može pronaći oblik i interpretacija takvih tipologija. Godine 1890. Split gradi Ribarnicu koja je primjer tržnice na zatvorenom.

Veliki Bazaar , Istanbul , (1455.-nakon 1730.) - jedna od najvećih i najstarijih natkrivenih tržnica svijeta

Baščaršija , Sarajevo (XV.st.) - pov. i kult. centar grada građen od samog njegovog osnutka, zbog požara u XIX.st. danas duplo manja

Rynek , Krakov , Poljska , (XIII.st.) - najveći srednjovjekovni europski trg na kojem se trgovalo

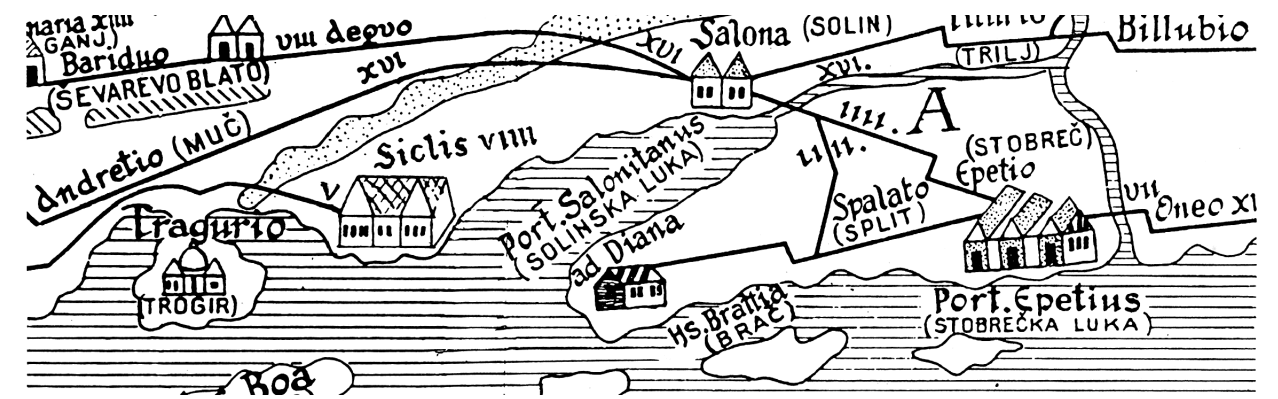

Suk-ovi , Marakeš , Maroko - ideja 2D poslovnog prostora na fasadi kuće

Ploveća tržnica, Damnoen Saduak, Tajland - glavna turistička atrakcija

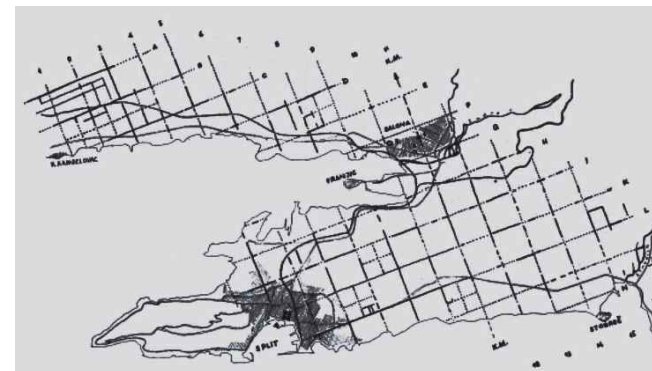

Peutigerova karta (1.st.) s prikazom Salone i naselja Spalato

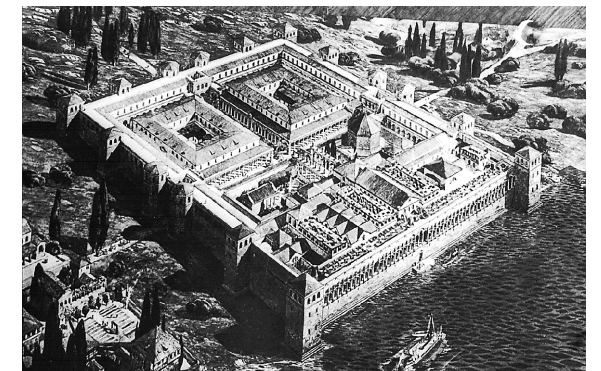
Spalato i Dioklecijanova palača

Salona, antička metropola rimske provincije Dalmacije koja se razvila zahvaljujući povoljnom središnjem položaju na istočnoj jadranskoj obali, u zaštiti Kaštelanskog zaljeva, na delti rijeke Salon (danas Jadro), na pogodnom spoju Kliškog prijevoja zbog cestovne povezanosti s unutrašnjošću, na kojem se od samih početaka osjeća kozmopolitski duh lučkih ilirskih Delmata (Epetion i Tragurion), potomaka isejskih Grka te velikog broja Italika, okružena je plodnim tlom Splitskog, Kaštelanskog i Solinskog polja, koja hrane ovaj prostor. Važnost ovih polja prepoznata je u antici što se ogleda u centurijaciji, čime se osvojeni dalmatinski prostor predaje rimskim umirovljenim vojnicima na zemljoradnju.

P O V I J E S N I P R E G L E D

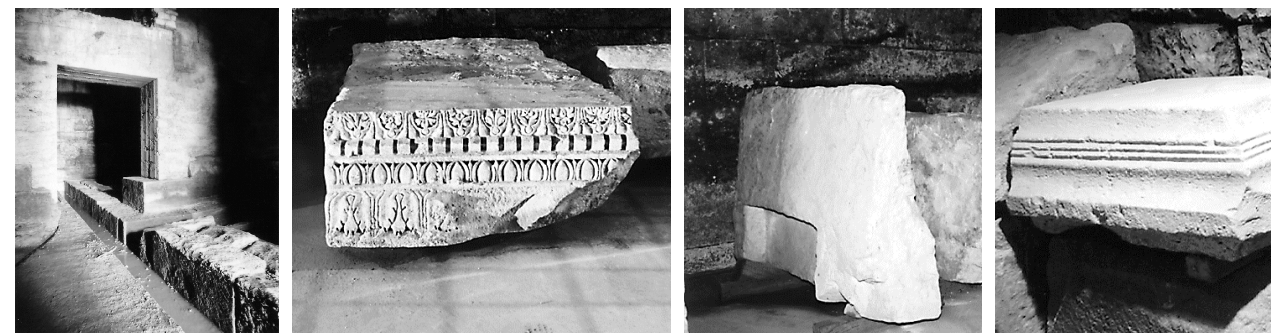

Salona - Kaštelanski zaljev / Split - Splitski zaljev / Centurijacija

Dioklecijanova palača - pretpostavka - E.Hebrard

Kada su se 1996. godine, pod vodstvom prof. Jerka Marasovića istraživali jugoistočni podrumi, ispod poda Palače otkriveni su kameni ostaci objekta starijeg od Palače (promjera više od 30 m), ali i ostaci objekta zida debljine 1.2 m koji je vidljiv u dužini od 15m. U neposrednoj blizini tih objekata nalazilo se naselje Spalato, svetište Ad Dianam na Marjanu (vidljivo na Peutingerovoj karti iz 1.st.), kao i odeon nalazišta na lokalitetu Ad basilicas pictas. Dakle prostor je i prije Palače bio aktiviran raznim sadržajima urbanog tipa, pa je logično za pretpostaviti i postojanje trgovine prije Palače. Isto tako može se pretpostaviti da kada Car boravi na nekom prostoru, onda taj prostor obiluje dobrima i namirnicama iz cijeloga Rimskog Carstva. Arheološki nalazi ostataka građevina starijih od Palače potvrđuju postojanje naselja Spalato, na današnjem prostoru centra Splita, zaštićenog zaljevom, no ipak se za ishodište Splita uzima Dioklecijanova palača. Logičan je zaključak da je prostor Splitskog poluotoka u povoljnom geostrateškom položaju za trgovinu što se potvrdilo i u narednim stoljećima. Bitnu ulogu u tome je igrala prirodna lučica u Splitskom zaljevu jer je u ono vrijeme transport brodom bio glavni način transporta.

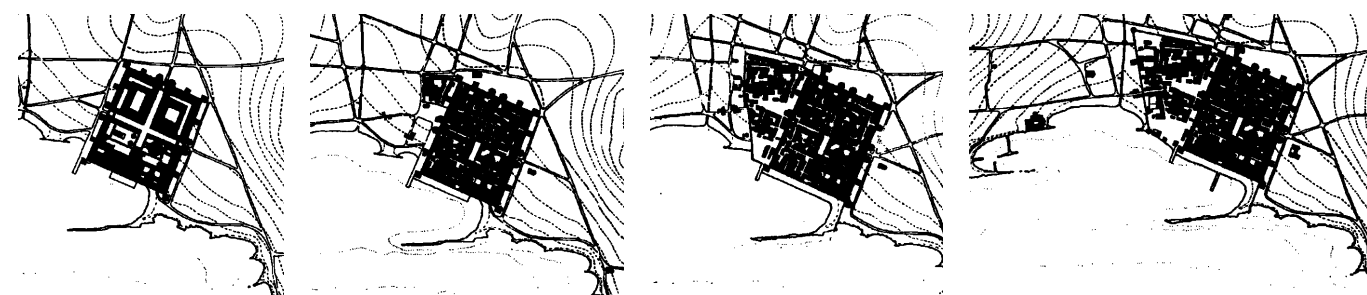
Ostaci stariji od Palače - Zid velikih klesanaca / Ukrašeni kameni vijenac kružnog tlocrta / Ulomak klupe kamenog gledališta / Profilirani element građevine

U periodu kasne antike društvo počinje nalikovati feudalnome, nakon smrti Dioklecijana, ovaj prostor i dalje živi kao rezidencijalni za razne političke izbjeglice visoke državničke scene, a palača koja je i tipološki projektirana kao grad/naselje/mjesto, a ne "samo" kuća koja proizvodi sukno čiji radnici žive u tzv. rimskom castrum-u , dakle može se pretpostaviti ovisnost Palače o Salonitanskoj trgovini namirnicama, no vrlo vjerojatno okolni ager ipak proizvodi za Palaču.

Početak Splita

Salona je porušena navalom Avara i Slavena u prvoj polovici 7.st., a preživjeli Salonitanci bježe na otoke. Potom se vraćaju na kopno, pa se tako prostrana palača moćnoga cara pretvara u grad, što je jedinstveni primjer u povijesti urbanizma. Zahvaljujući izbjeglim Salonitancima, koji su zaklon našli unutar sigurnih zidina Dioklecijanove palače postepeno se razvijao grad Split.

Tadašnji prostori za trgovinu namirnicama u novonastaloj situaciji, više nisu samo u funkciju tržnice. Vjekovima je to bilo mjesto neposrednog dodira dvaju svjetova, dviju civilizacija, romanskog pučanstva unutar Grada (kao i drugi dalmatinski gradovi u X.st.) i hrvatskoga plemena u splitskome zaleđu. To su prostori na kojima su se stvarali i rušili antagonizmi, miješale se rase. Baš je tržnica bila mjesto kontakta suprotstavljenih strana jer su bili potrebni jedni drugima. Stanovništvo Grada se poslije ratova i epidemija kuga obnavljalo iz svog prirodnog izvora, svoje okolice. Već u XIII. stoljeću većina puka govori hrvatski, plemići i neki građani talijanski, a vlast, diplomacija i Crkva latinski.

Proces razvoja od kasnoantičke palače do srednjovjekovnog grada (IV.st.-XIII.st.)

Marasović, J.

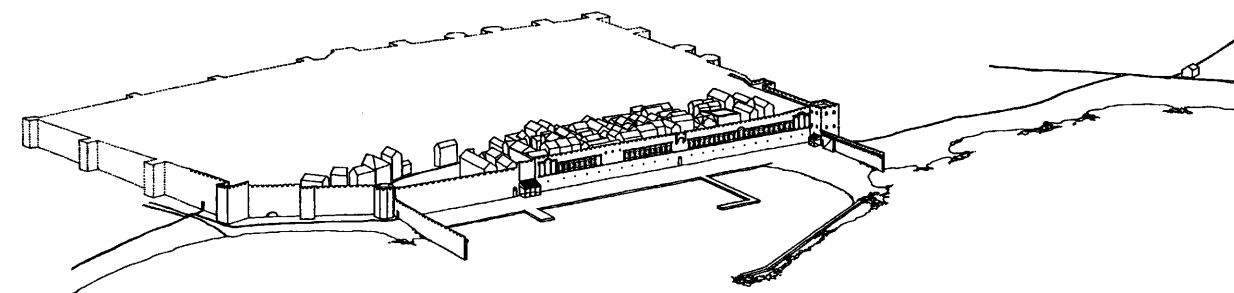
Peristil je svoju funkciju glavnog trga Palače nastavio kroz ulogu glavnog gradskog trga, a mauzolej je vjerojatno već u VIII. st. pretvoren u katedralu. Nigdje unutar zidina nije bilo moguće stvaranje prostranijega trga, pa se postepeno nasipa prostor ispred južnog pročelja koje je nekad zapljuskivalo more. Taj prostor je bio rješenje ekstenzije grada izvan zidina jer ga je Palača čuvala s kopna, a jedini je prilaz bio ispod JI Kule (Nadbiskupske) od koje je onda pravocrtno u more podignut zid, kako bi taj prostor također funkcionirao kao zaštićeni gradski prostor na koji su se mogli vršiti popravci brodice. U XIII. st. se navodi potreba da se izgradi zid u more i na zapadnoj strani poput već postojećeg istočnoga.

Prostor nastale Rive je posljedica Splita kao lučkog grada, čija je tradicija očuvana i danas, a nekadašnje geostrateške pogodnosti Salone tada prelaze na Split, pogotovo nakon prebacivanja hrvatskog državnog središta iz Nina na Klis. To je cvjetno doba splitske autonomne komune, doba razvoja trgovine, koja u XI.st. već glasi za najbogatiji grad. Iz Splita se najviše izvozilo preko mora drvo, vunene tkanine, meso, grah, a uvozilo se ulje, žito i sol. Važnost Splita se iščitava iz važnih veza koje su tada uspostavljene, pa tako 1097. potpisuje ugovor s Venecijom, 1107. s ugarskim kraljem Kolomanom, 1169. s Pisom, 1192. s Piranom i 1239. s Trogirom. Godine 1274. sklapa ugovor s Melfima i Napuljskim Kraljevstvom. Naročito je živa trgovina s Apulijom, a na kopnu s Bosnom. To je put koji će u XVI. st. Split razviti u glavnu izvoznju i uvoznju luka istočne jadranske obale za područje današnje Bosne i Hercegovine, a njegovi brodovi plove čitavim Jadranskim, Jonskim i Egejskim morem. Do tada primat ima Dubrovačka republika.

U Libri Consiglorum della Comunita di Spalato spominju se 1353. godine vrata s morske strane grada, Porta Marina. U zapisnicima Velikog vijeća nabrajaju se gradska vrata: Vrata na obali, Vrata mesarnice, Vrata Pisture, Nova vrata i Vrata Grot.

Statut Grada

Godine 1312. Split je ozakonio gradski statut kojim regulira sve osnovne vidove života grada. Bitno za ovu temu je napomenuti da Statut zabranjuje sječu drva na Marjanu (koji se u to vrijeme zvao mons Serenada) te određuje dva stražara da na to paze, što znači da građanima nije preostalo drugo nego da kupuju ogrjev donesen iz okolnih mjesta - pa drvo postaje tražena namirnica. U Splitu se kuje i novac manjih vrijednosti zvan BAGATIN ili prema natpisu na njemu SPALATIN. Obala zapadno od gradskog zida smatrala se prostom izvan grada, pa se po statutu ovdje moglo bacati smeće, a tu su se nalazile i klaonica i ribarnica. U zapisnicima Velikog vijeća 1358. god. spominje se taksa mesarnice i ribarnice.

Obala pred jezgrom Splita oko 1400-te godine

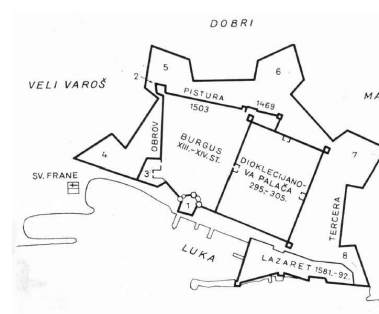
Marasović, J.

Novi grad (Burgus)

Do X. i XI. st. se proces ispunje gabarita Palače gradom okončava, a grad se širi van Palače uz njezin sjeverni dio Zapadnog zida oko crkve Sv. Ciprijana, a sjeverno od prostora koje nastaje kao posljedica trgovanja na nepopločanom prostoru ispred Željeznih vrata, tzv. Plokati Sv. Lovre. Ovo proširenje utvrđuje se suhozidom. Logičan je to smjer širenja s obzirom na to da je Split poluotok, a s te je strane zaštićen morem i Marjanom. U XII. st. to se zapadno širenje intenzivira prvotno drvenim, a potom kamenim kućama, čime nastaje novi dio grada nazvan Burgus. Već je spomenuto da je Peristil bio glavni gradski trg, a trgovalo se na današnjoj Pjaci, ondašnjem Trgu sv. Lovre oko kojega se gradi proširenje grada. Kada je izgrađena Komunalna palača, i dalje se na njemu trgovalo, samo malo finijom robom. U loži Gradske vijećnice u kamenu su označene mjere - palac, stopa, lakat, kao i mjere za žito, da ne bi bilo svađa i krađa pri prodaji. Trg mijenja naziv u Gospodski trg, čime postaje centar komunalnog, političkog i gospodarskog života, dok Peristil u potpunosti ostaje religijskim trgovom, predvorjem katedrale. Godine 1821. Austrijska uprava ruši dotrajale objekte na Pjaci, čime su dobivene njezine današnje dimenzije, ali je u sadržajnom smislu izgubio svoju prijašnju ravnotežu. Isprva je Burgus bio zaštićen jarkom i nabačajem kamenja, na liniji Pistura-Obrov, a kasnije su u XIV. st. na tom potezu podignuti srednjovjekovni kameni bedemi, naknadno ojačani početkom XVI. st. Time su tzv. vrata grada dislocirana, što pozicioniranje tržnice miče sjevernije, ispred zidina Pisture, gdje se prodaje stoka i meso, drva i mlijeko, a na Obrovu riba.

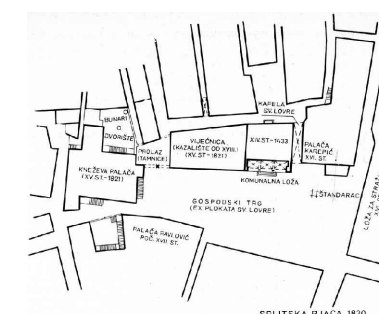

Oznaka mjesta o kojima pričamo

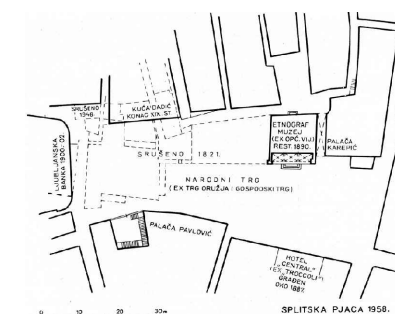

Faze rasta

Muljačić, S.

Trg Sv. Lovre (Pjaca) - 1820. Muljačić, S.

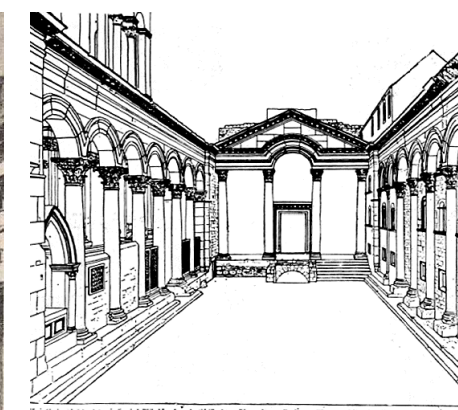
Pjaca - 1821.

Muljačić, S.

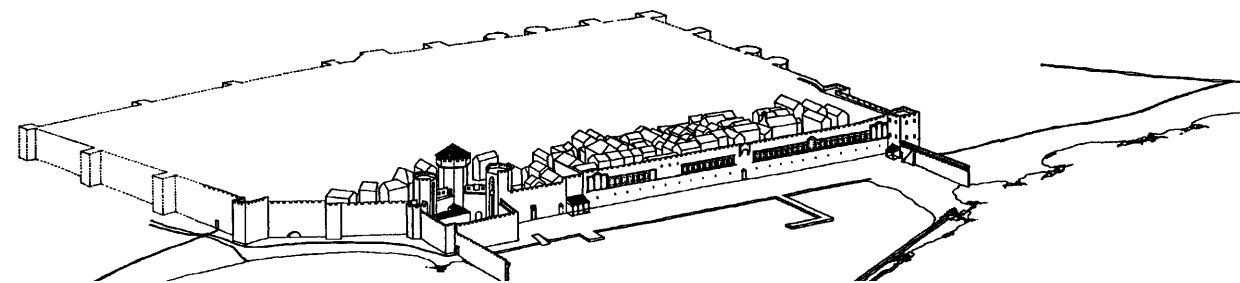
Trg sv. Lovre - Pogled na Željezna vrata

Robert Adam, 1764.

Peristil kao sakralni trg, XII. st

Marasović, J.

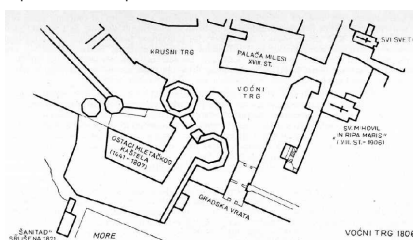

Obala pred jezgrom Splita nakon 1441. godine

Marasović, J.

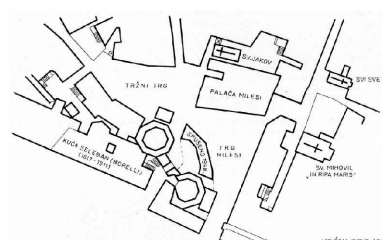
Voćni trg

Ugarsko-hrvatski Ladislav Napuljski 1409. god. za 100.000 dukata prodaje Dalmaciju Veneciji, ali to još nije omogućilo Veneciji da bez borbe zauzme dalmatinske gradove već činjenica da je Splitsko Vijeće zatražilo zaštitu od Mletačke Republike bojeći se samovolje knezova iz unutrašnjosti, koji su težili da svoje feudalno pravo prošire i na Split. Od 1420 god. na gradskom štandarcu, trgu Sv.Lovre (Pjaci), vijori mletačka zastava s grbom krilatog lava Sv.Marka, koja će visjeti sljedećih 377 god. Godine 1441. izgradnjom utvrđenog Kaštela, tlocrta nepravilnog peterokuta, s pet kula povezanih zidom, podignutog na zapadnoj strani tadašnje luke, neprijateljski okrenutog prema gradu u strahu od pobuna građana, nastaje novi trg manjih dimenzija na kojem se prodaje voće i povrće, pa se naziv sam nametnuo - Voćni trg. Zapadni dio tog trga zvao se Krušni trg, pa Tržni trg, pa Zeleni trg, pa Trg braće Radić, ali se u svakodnevnom govoru naziv Voćni, odnosi se na cijeli prostor ispred mletačke kule.

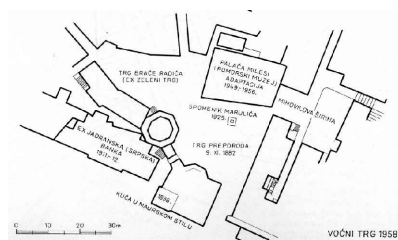
Voćni trg + Krušni trg ; 1806.

Muljačić, S.

Trg Milesi + Tržni trg ; 1831.

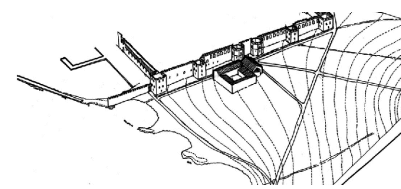
Muljačić, S.

Trg braće Radić + Trg 9.XI.1882. ; 1958. M.,S.

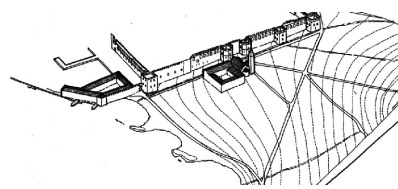
Lazaret

Kada su 1537. Turci zauzeli Klis, Split je postao luka nedaleko od granice. Mletačka Republika kontrolira čitav morski put sjeverno od Splita, jer su gradovi na obali u njenom posjedu, a do Splita Otomansko Carstvo kontrolira kopneni dio, što je u mirnijim razdobljima židovski trgovac Danijel Rodrigo prepoznao kao pogodnost da se trgovina između Venecije, tj. Europe i Osmanskog Carstva događa upravo u Splitu, pa na njegovu inicijativu i od vlastitih sredstava gradi se prva faza splitskog lazareta građenog od 1581. do 1629. što je kasnije značajno utjecalo na život grada.

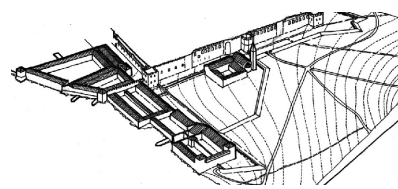
Razvoj Lazareta - 1500.

Marasović, J.

Razvoj Lazareta - 1600.

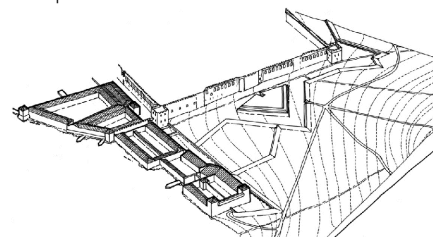
Marasović, J.

Razvoj Lazareta - 1649.

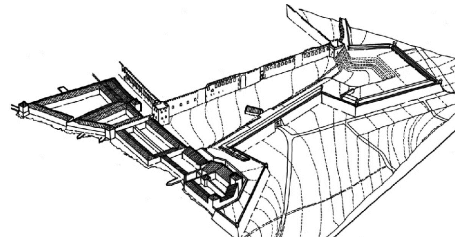
Marasović, J.

U razdoblju Kandijskog rata (1645.-1669.) trgovina zamire, a grad je prisiljen na obranu, te srednjovjekovne kule i zidine više nisu dovoljne za obranu od vatrenog oružja. Pod konac ovog rata Venecija napokon ulaže sredstva zaradana Splitom, prema projektu venecijanskog inženjera Innocentio Conti-ja, gradi utvrđeni pojas oko grada, s pet bastiona povezanih cortina-ma u obliku odsječenog sedmerokuta. Nakon rata povlači se granica duboko u unutrašnjost Dalmacije, samim time pučanstvo osiromašuje, a obnovljeni Lazaret nikad više ne dostiže prijašnji promet, tuđinske vlasti premalo su zainteresirane za napredak grada. Period stagnacije traje do početka XIX. st.

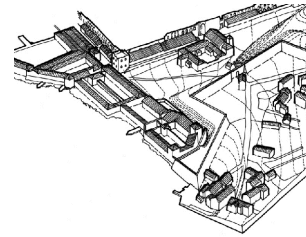
Razvoj Lazareta - 1657.

Marasović, J.

Razvoj Lazareta - 1675.

Marasović, J.

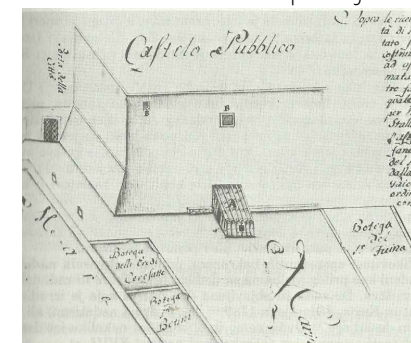

Razvoj Lazareta - 1831.

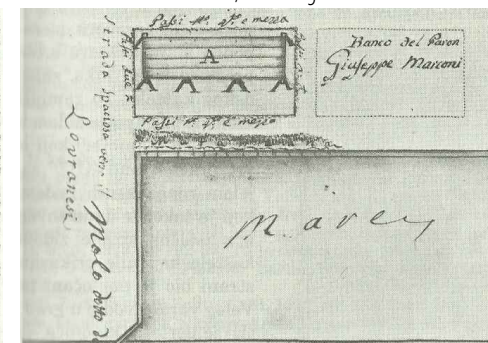
M., J.

Luka (Riva)

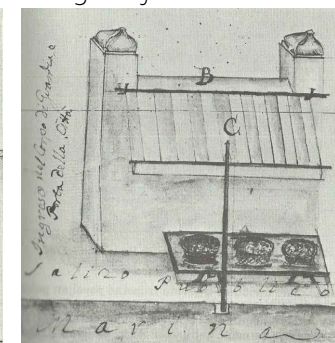
Preteča Rive, je kao i danas bila mjesto za razne povorke, natjecanja, zabavu, druženja i susrete, na obali su postojale kavane (a na početku XIX. st. u Lazaretu djeluje Veseljčkovićevo kazalište). Uz Južnu kulu Palače bila je prizemnica za smještaj straže, a 1692. odobreno je da se na njenom mjestu sagradi krčma. Na zapadnom dijelu luke nalazio se i Zdrastveni ured, ali svemu tome treba dodati dućane i tezge s raznovrsnom robom. Godine 1750. vlasti su zabranile prodaju namirnica na brodovima, što svjedoči i o tom načinu trgovanja.

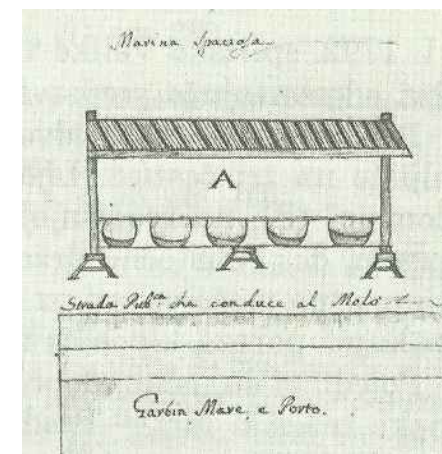
Dućan Marenzija uz gradski kaštel, 1787.

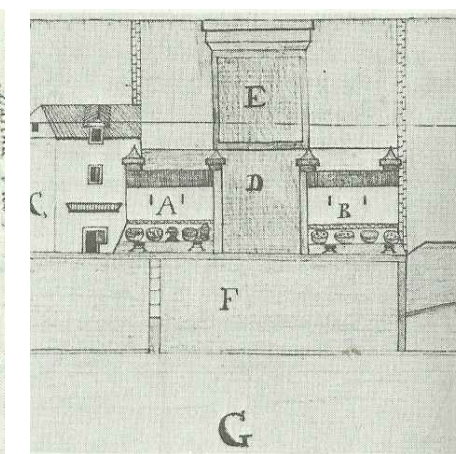
Tezga Moscovite uz Gat Lovranjana, 1789.

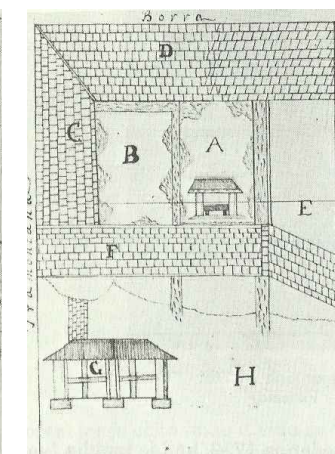
Tezga Peresija uz Vrata luke, 1789.

Tezga Biglijanija, 1792.

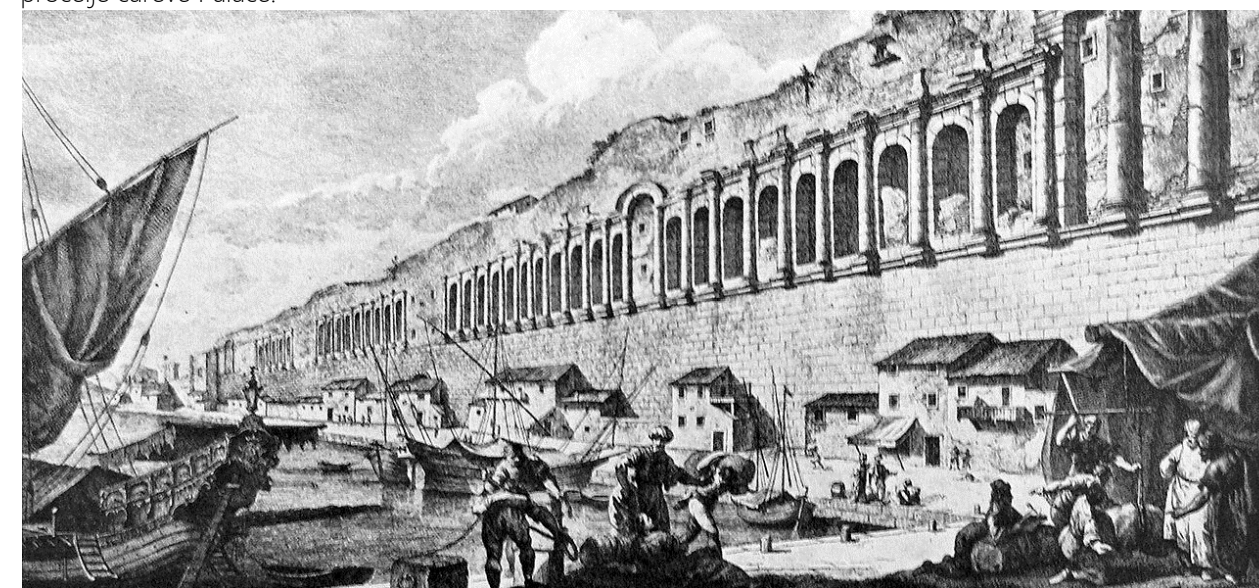

tezge Banfichija i Peresija uz Vrata luke, 1794.

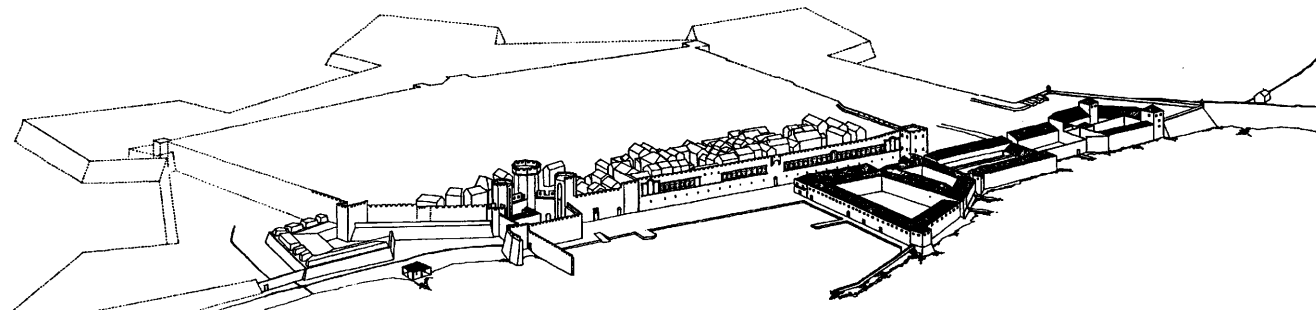

Tezge kraj klaonice, 1794.

Bilo je potrebno ishodovati dozvolu od generalnog providura za podići dućan ili tezgu, morala se plaćati investitura na temelju koje bi se odredila visina poreza. Često su te naknade uključivale rješenja na način kompenzacije popravljanjem trošnih građevina, koja su služila javnosti. Tezge su bile građene od drva, a za zaštitu od nevremena su pokrивane rogožinom i navoštenim platnom te prugastom tendom. Najčešće namirnice koje su prodavane na ovaj način su tjestenine, grahorice, voće, konopi, agrumi, ukiseljeno povrće, sušeni i namočeni bakalari i sl. Prodaja robe na ulazu u grad bila je unosna, život je tu snažno pulsirao, a raznovrsna roba, tende, brodovi i nošnje tvorili su zanimljivo šarenilo iza kojeg se, poput kulise, uzdizalo pročelje careve Palače.

Pogled na Južni zid, Robert Adam, XVIII.st.

Obala pred jezgrom Splita nakon 1675.

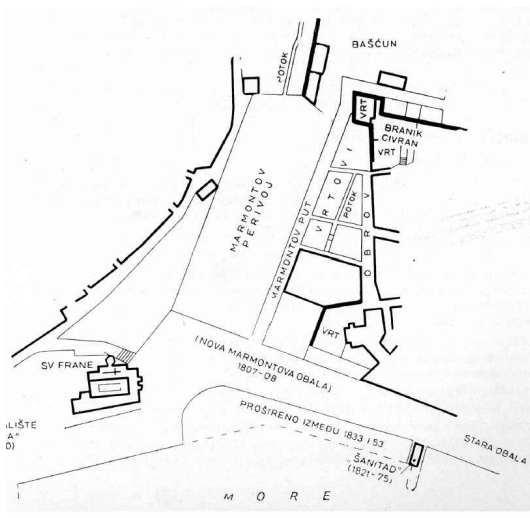
Marasović, J.

Pogled s istoka (Utvrde Gripe), oko 1800-te.

Francuska vladavina

Od 1805. do 1813. Splitom je, kao i cijelom Dalmacijom, vladala napoleonska Francuska. Za vojnog zapovjednika Dalmacije postavljen je maršal Marmont. Uspomena na kratkotrajnu vlast Francuza u Splitu je prva suvremena ulica, danas Marmontova. Napoleon je donio duh građanskog društva u Ilirske provincije.

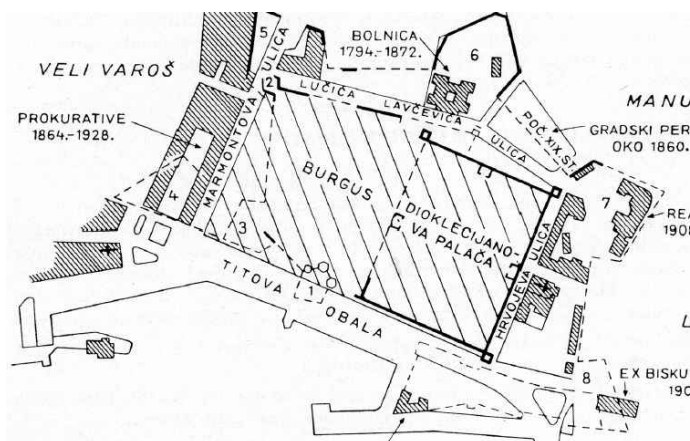

Marmontovi zahvati

Muljačić, S.

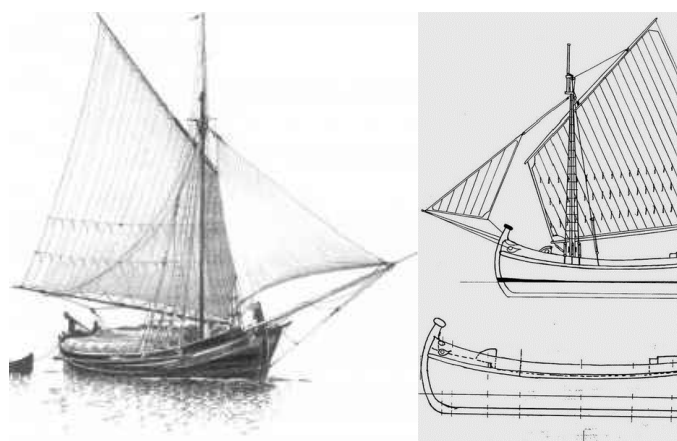
Kratkotrajnu francusku okupaciju, pratila je ruska i engleska blokada obale, pa Francuzi, strahujući da neprijatelji ne iskoriste morsku premoć i zauzmu Split i utabore se njegovim utverdama, u travnju 1807. počinju rušiti južni dio mletačkog Kaštela, a zatim ruše i zapadne bedeme. Nakon što je proveo svoju zamisao vojne naravi, Marmont se toliko zanio uređivanjem Splita da je za to trošio i državne novce. Pretežito materijalom dobivenim ovim rušenjima, nasipa Novu Marmontovu obalu, iste širine kao i Stara obala, tako da se podvostručila dužina splitske Rive, koja se vjekovima protezala ispred Palače, od Kaštela na zapadu, do Lazareta na Istoku. Na zemljanjima nasipima koji ostaju nakon uklanjanja bedema, zasađeni su mnogi perivoji (Đardin je direktan nasljednik jednog od tako nastalih perivoja).

Boduli (otočani) su na Matejuški bracerama (drvenim jedrenjacima s jednim jarbolom) donosili bračku česminu, vino, vapno, pržinu. Na Rivi su godinama Pujizi iz mjesta Puglie na jugu Italije, trabakulama prodavali južno voće, maslinovo ulje, lončanice i zemljane posude, a Čozoti, ribari iz Chioggie (Mletačka laguna), s brodova su nudili svoju ribu.

Rušenje bedema ; od 1807. do danas.

Muljačić, S.

Brazzera - Leut

Austrijska uprava

Nakon odlaska Francuza otpočinje austrijska vladavina u Splitu koja traje od 1813.-1918. Tada, usprkos očekivanju da se Dalmacija spoji s Hrvatskom, punih pet desetljeća nastavlja se talijanizacija, uklopivši Dalmaciju u političku formaciju Lombardo-Veneta. Dalmatinska pokrajinska uprava je podložna Beču, ali je čitav administrativni i vojni aparat zasićen brojnim činovnicima i časnicima dovedenim iz Lombardije i Venecije.

U to doba sve se više razgrađuje nekadašnji obrambeni pojas oko grada, budući da stare branike i bedeme vlast smatra nepotrebnim s gledišta nove ratne tehnike, a kao smetnju s gledišta zdravlja i ondašnjeg urbanizma. Ruše se zidine i vrata pojedinih branika, a novonastali pročišćeni prostori i neiskorišteni branici prodaju se privatnicima, koji zasađuju vrtove i dižu neugledne oblike kuća. Negdje između 1833. i 1853. austrijska vlast proširuje onaj dio obale koji su nasuli Francuzi, čime ta širina dobiva naziv Francuska obala, dok je onaj dio Stare obale, nazvan Dioklecijanova obala. Nejednaka širina očuvala se sve do 1953.-1954. kada je proširena Dioklecijanova obala, nazvana Titova obala. U prvoj polovici XIX. st. privatnici podižu niz kamenih zgrada od sredine Stare obale do Marmontove ulice, na pročišćenom prostoru nekadašnjih bedema. Ove zgrade većinom i danas postoje, te uz južno pročelje Dioklecijanove palače koje je opterećeno u drugoj polovici XIX. st. nadogradnjama iznad perimetralnog zida, čine karakterističnu fasadu Splita, u pogledu s mora na grad. Tako se u XIX.st. nizom neplanskih rješenja i gradnji stao transformirati vjekovni oblik staroga Splita. On se sve jače mijenja u drugoj polovici XIX. st., kada grad naglo napreduje i širi se preko težačkih i ribarskih predgrađa koja ga okružuju.

Francuska obala - prodaja ogrjeva

Matejuška - prodaja ogrjeva

Riva prije sadnje murvi i nepopločana ; oko 1876.

Autonomaška općinska uprava

Politička formacija Lombardo-Veneta je ukinuta 1860. kada Austrija gubi Lombardiju, a 1866. i Veneciju. Počinje nov politički život na nacionalnoj i gradskoj-demokratskoj osnovi, a na izborima za općinske uprave pobjeđuju tzv. autonomaši. To razdoblje uglavnom označava djelovanje dr. Ante Bajamontija, dugogodišnjeg splitskog načelnika (1860.-1864. i 1865.-1880.). Nastojao je da izvede Split iz dotadašnje seoske zapuštenosti i preobrazi ga u moderan grad. Zbog sve većeg doseljavanja u Grad, a i opadanja smrtnosti (posljednja epidemija kuge 1784.), raste gradska privreda, trgovina i obrt, te se javljaju prve industrijske radionice. Split dobiva jedno za drugim obilježja suvremenog grada, umjesto uljene i petrolejske, koristi se plinska gradska rasvjeta, nasipanjem Nove obale i gradnjom lukobrana, proširena je luka, a prvom željeznicom, Split se povezao sa zaleđem. Pod konac ovog doba restaurirao se Dioklecijanov vodovod, sagradila se na Solinskoj cesti vodosprema, a izvršeni su i prvi opsežni radovi na gradskoj kanalizaciji. Na mulu Matejuške bile su umjesto stupova za vez usadene stare brončane topovske cijevi, a osim pločnika ispred zgrada i ruba uz more, Riva uopće nije bila popločana, pa su ljeti po njoj, na rasttrim platnima, sušile smokve i višnje.

Pogled s Gripa

Pazar

Godine 1850. godine prostor južno od Dominikanskog samostana dobio je namjenu tržnice žitarica čime je današnji Stari pazar prvi puta dobio trgovačku namjenu. Prvi regulacijski plan Splita, Locattijev plan iz 1862. godine predviđa probijanje puta do crkve Gospe od Pojššana te zatvaranje tržnice trjemovima, no ovi planovi se nisu sačuvali.

Kako bi se uredile tri ulice oko grada i učinile prometnima, bilo je potrebno izravnati zemljište grada i učiniti ga prometnim za pješački i kolni promet. Tako je 1844. godine čitavoj sjevernoj polovici današnje Hrvojeve ulice, razina tla snižena za 6 stopa (oko 1,80 m), a uz sjeveroistočnu kulu Palače, čak 9 stopa. Na istočnome rubu Staroga pazara se od 1863. do 1871. gradila jednobrodna neoromanička crkva sv. Petra koja je srušena savezničkim bombardiranjem 1944. , dok su na južnom dijelu bila vojna skladišta, a na sjevernom - posjedi dominikanaca. Uz gornji dio istočnoga zida Palače, ukazom cara Franje I., godine 1821. sagrađena je duga neoklasicistička prizemnica za Arheološki muzej srušena 1928. godine. Ovaj zid nije donio sreću ni vojnim pekarama koja se vide na katastru iz 1831., koja je srušena 1943.

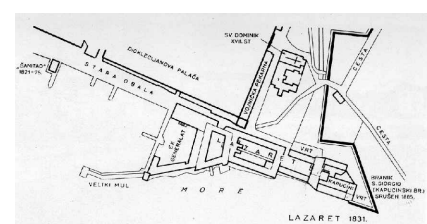
Oznaka mjesta o kojima pričamo

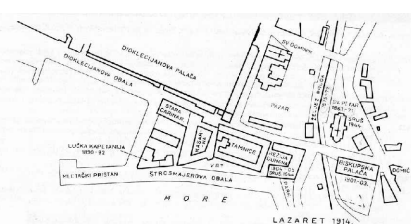
Vojna pekara ; 1860.-1943.

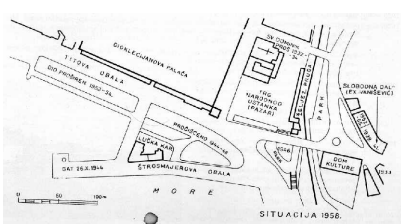
Arheološki muzej ; 1821.-1928.

Pazar se još nije formirao ; 1831. Muljačić, S.

Pazar ; 1914. Muljačić, S.

Pazar ; 1958. Muljačić, S.

Pazar ; oko 1880..

Hrvojeva ulica uspostavljanjem Pazarom dobiva na važnosti. Do 1918. Pazar je bio samo ravni teren sa stablima na kojem se trgovalo, gdje su se prodavale namirnice, ali i životinje (volovi, krave, ovce, koze, prasci, perad), sijeno i slama. Tek je onda Općina počela graditi strehe gdje se prodavalo meso, kruh i mlijeko, ali i roba dovedena iz daljih krajeva. Na Pazaru se nalazila tržna uprava i veterinar.

Jan Baptist van der Moer - Pazar - tržnica žitarica - vidljiva česma ; 1858.

Dovoz namirnica

Kako je roba do Pazara stizala Poljičkom (iz Poljica) i Solinskom cestom (iz Zagore), Općinsko upraviteljstvo je na njima postavilo mitnice s redarima, da bi se naplaćivala taksa, kako vlaji (seljaci) ne bi prodali robu usput na crno (iz tih zapisa se vidi da je od 1918. do 1928. na Pazaru prodano 4.445 volova, 2.340 krava, 11.801 svinja, tona žita, 4,5 tone povrća, 8,5 tona voća, 14,5 tona krumpira, oko 13.000 jaja i preko 900 000 litara mlijeka). Robu se dovozilo na životinjama, ali i na ruke. Nedaleko od Radunice, postojalo je mjesto za magarce, žena bi zbrinula životinje dok bi vlasnici prodavali robu na Pazaru, a kako nije naplaćivala svoje usluge, pokupila bi stajinjak, te ga plasirala na tržište istim tim seljacima kojima je bio neophodan za proizvodnju voća i povrća. Na Pazar su robu donosili seljaci iz Dalmatinske zagore, boduli s Brača, Šolte i Čiova, težaci iz Kaštela i Poljica, a i splitski težaci iz Splitskoga polja. Roba se donosila na magarcima, konjima ili karom. Poslije vlakom, brodom, autobusom, a danas automobilom. Prometno je Pazar na idealnoj poziciji, jer je jedinstven slučaj da se na isto mjesto može doći vlakom, autobusom ili brodom, a da je opet u neposrednoj blizini povijesne jezgre grada.

Solinska ulica

Varoš

Radunica

Poljička ulica

Oznaka mjesta o kojima pričamo

Prašnjava i prljava Solinska cesta uvijek je imala promet ; oko 1900-te

Vlajne

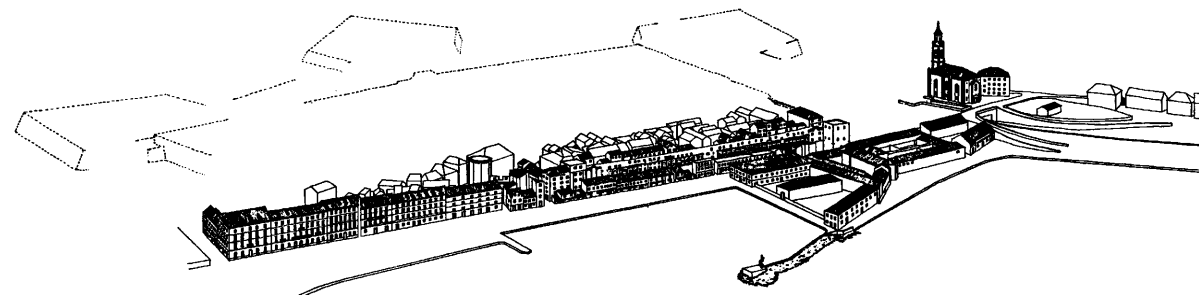

Tovar - magarac

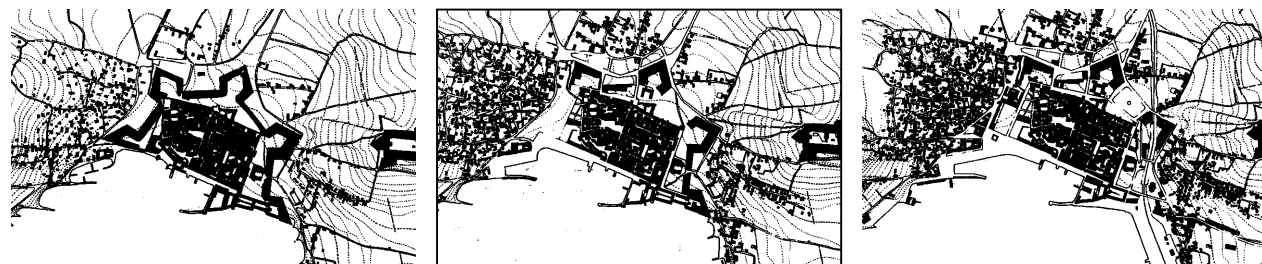
Građani naspram vlajne

Obala pred jezgrom Splita nakon 1882.

Marasović, J.

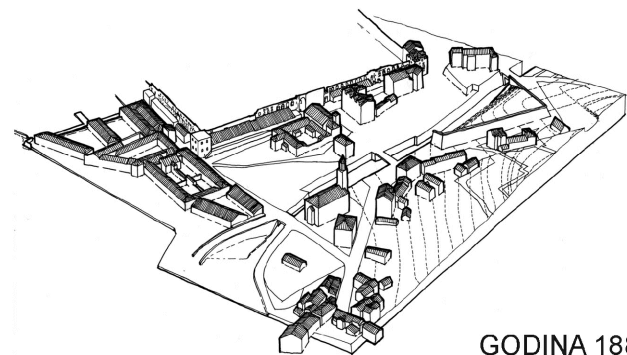

Rast grada XVII.st.- XVIII.st. - XIX.st.

Marasović, J.

Usjek pruge

Kako se grad uključivao u industrijsku revoluciju, od 1875. do 1877. prokopana je trasom cortina-e pruga. U lučkim gradovima često je da vlak dođe skroz do mora u gradsku luku, pa kao posljedica toga javlja se fizička odvojenost istočnog dijela grada od zapadnog, pa se grade mostovi, i to njih 7 (do danas je ostao samo jedan i to najjužnji na Bačvicama). U isto vrijeme s iskopanom zemljom nasipa se istočni dio luke i Lučac se odvaja od mora. Ta trasa dijeli Manuš na dva dijela, pa se ispred Lazareta sada nalazi Riva Strossmayer. Od svih mostova, onaj na Pazaru je bio najvažniji, činio je splitsku transverzalu od Velog Varoša, preko Grada do Lučca.

GODINA 1882.

Usjek pruge

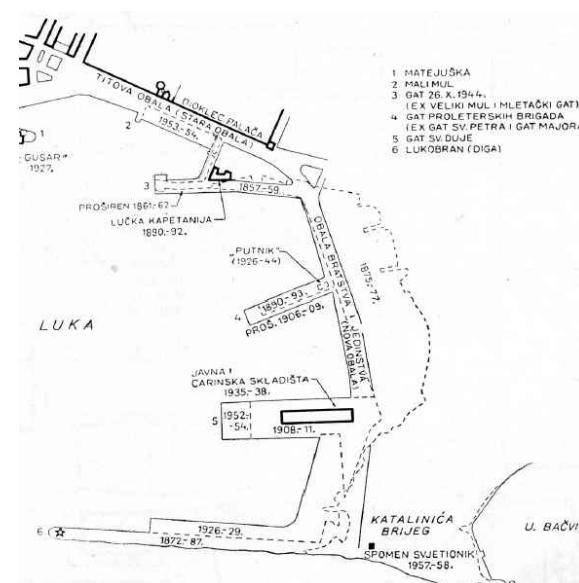
Marasović, J.

Istočna obala, XIX.st. - izvoz vina

Strossmayerova obala; XIX.st.

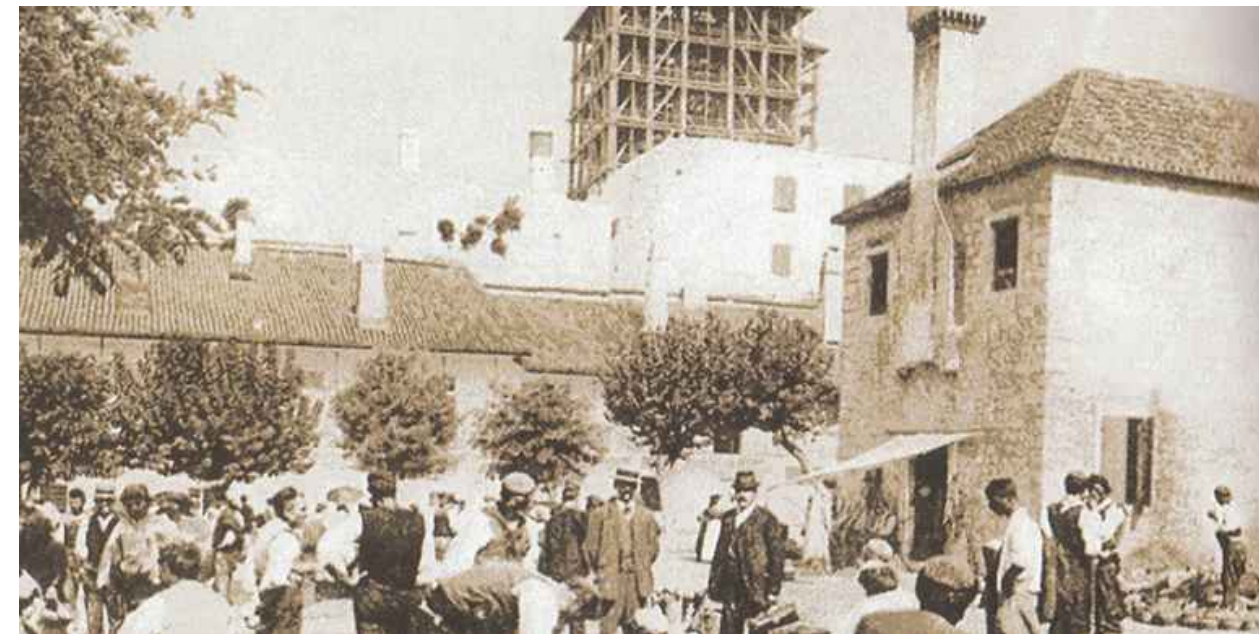

Razvoj splitske luke; 1857.-1957.

Muljačić, S.

Narodnjačka općinska uprava

Pobjedom na izborima 1882. dobila je Narodna stranka splitsku Općinu, te nakon saniranja financijskih prilika, oko 1890. nastavlja s prilično intenzivnom komunalnom izgradnjom. Najprije se popločavaju pločnici i trгови starog grada, a nakon 1903. grade se i prvi pločnici izvan ovog područja. Usavršava se i plinska rasvjeta, a vodovodna mreža se dalje razgranjava kroz gradske ulice. Postavlja se nekoliko novih javnih česmi, s kojih su opskrbljavana vodom ona domaćinstva do kojih voda još nije došla. 1895. grad dobiva telefonsku centralu. U ovom periodu se pošumljava Marjan, podižu se Lučka kapetanija, Biskupova palača, novi Arheološki muzej, Kazalište, Režija duhana, nova Željeznička stanica, Velika Realka, te se izvode konzervatorski radovi unutar Dioklecijanovog mauzoleja, a zvonik se potpuno obnavlja (1890.-1908.). Izgled splitske luke odlično je sačuvan na katastarskom planu iz 1831. godine. Već je utvrđena i sazidana ribarska lučica Matejuška, tada zvana Lučica sv. Frane uz koju se prodavao ogrijev. Iako je zadržao trgovinu, za razvoj Splita nije bilo pogodno to što se sva austrijska trgovina odvijala preko Trsta, ugarska preko Rijeke, bosanska preko Metkovića, a južnija preko Gruža.

Pogled s Pazara na Zvonik u rekonstrukciji; 1890.-1908.

Pogled s Pazara na zaidana Srebrna vrata - proces restauracije Srebrnih vratiju 1946.-52.

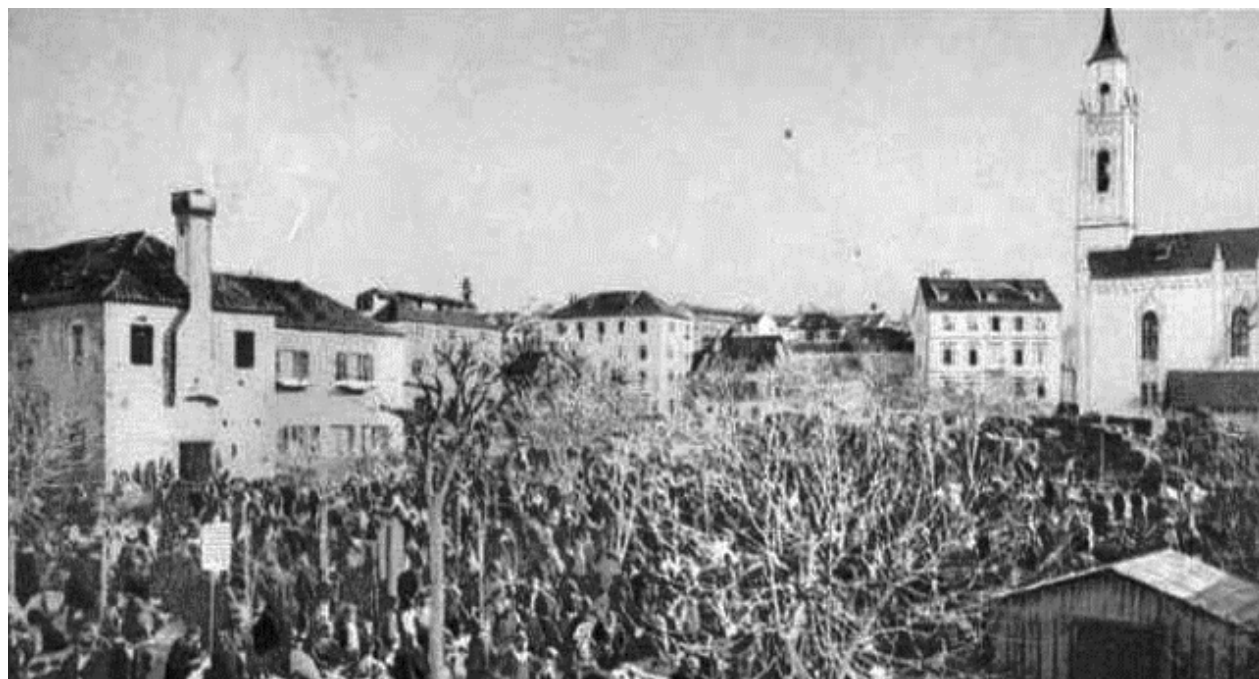
Pogled na Sv.Dominika i Sv.Petra ; 1890.

Hrvojeva ulica - Prodaja peradi

Pazar ; 1896.

Vreva na Pazaru

Ribarnica - Zgrada Peškarije ; 1890.

Peškarija

Godine 1890. na mjestu starih daščara, gdje se ranije prodavala riba, Općina gradi modernu ribarnicu površine 360m² na Obrovu (i novu Klaonicu daleko od grada). Pozicioniranje na Obrovu je višestruko pogodno, ne samo što je blizu ribarska Matejuška, nego i izvor sumpornih toplica gdje miris sumpora djeluje kao prirodan repelent protiv muha, stoga je ovo jedna od rijetkih ribarnica u kojoj se rijetko vidi muha. Objekti toga doba su se trudili biti tehnički inovativni, pa se na primjeru Peškarije i Kazališta vidi upotreba rešetkaste metalne konstrukcije velikog raspona . Zgrada je opremljena suvremenim drobilicma za led, a željezni kovani elementi stupova, kapitela i krovnih vezica su ipak prikaz zakašnjele Secesije iz Beča. Projektira ju prof.Ante Bezić.

Peškarija

Pazar i Peškarija postaju životna osovina Splita, povezani prostorno i idejno, njihova dijametralna suprotnost pozicioniranja s obzirom na jezgru, aktivira Grad u procesu mediteranske svakodnevice.

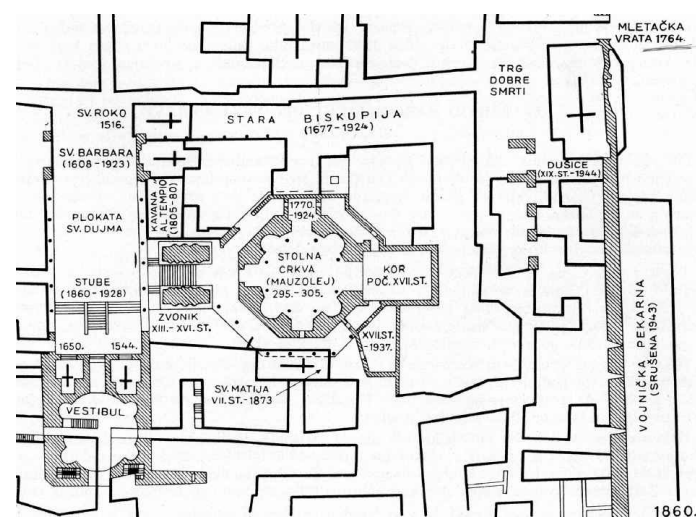
Oznaka mjesta o kojima pričamo

Ribarnica - Interijer ; 1890.

Period između dva rata

Nakon što je Prvi svjetski rat usporio razvitak grada, on prolazi novo zlatno doba, jer sudbinom Zadra koji pada u talijanske ruke, Split postaje hrvatski upravni centar Dalmacije, prima nove funkcije, jača privreda, a time se povećava i broj stanovnika. 1920. godine uvodi se električna energija, izgradnjom novih vodosprema na Marjanu i Gripana omogućava se podizanje vode i na više katove, a nakon asfaltiranja Obale 1926. izrađuju se i drugi suvremeni kolovozi, te postupno nestaju neobrađeni kolnici iz Grada.

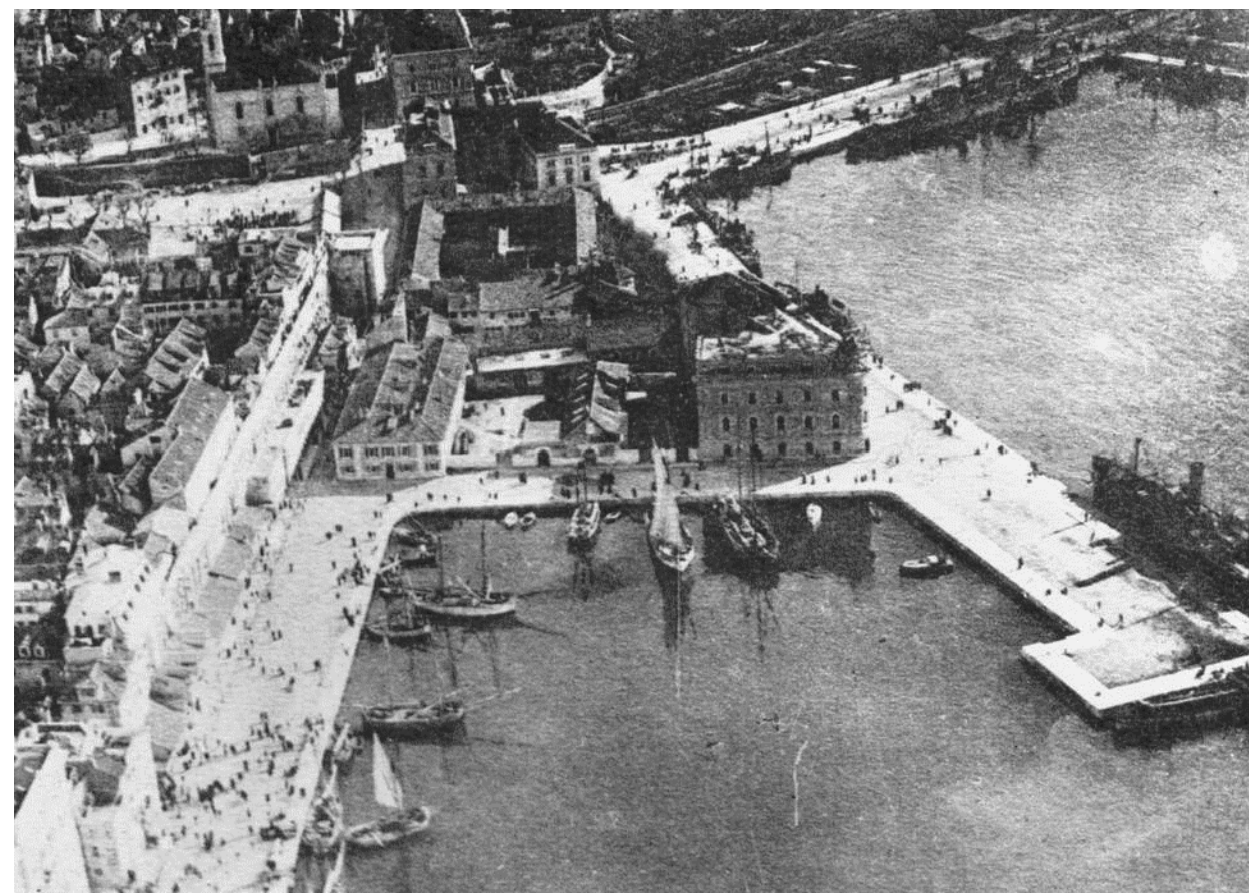

Izgrađena Poljana kraljice Jelene

Muljačić, S.

Mletačka vrata / Vrata Sv. Dominika, 1764.

Pogled na Rivu 1926. godine

Nakon što je 1924. porušena požarom oštećena stara duga jednokatna kamena barokna nadbiskupska palača iz 1677., sjeverno od Mauzoleja formira se Poljana kraljice Jelene, otvoren je pogled na Mauzolej čime je i olakšan promet, a Decumanus poprima antičke vizure te nastaje širi prostor u srednjovjekovnoj urbanoj matrici, a na koju se kroz Mletačka vrata otvara Pazar. Na ovom mjestu se, kao i na Voćnom trgu, prodavalo voće.

Poljana kraljice Jelene

Savezničko bombardiranje 1944. godine

3.VI.1944.

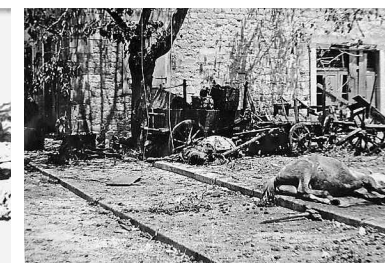
Dok se veliki broj Splitsana borio u Partizanima protiv fašizma, jedne su subote, oko 10 sati, 3.VI.1944., Split bombardirali saveznici, engleski lovci i teški američki bombarderi (Split je u to vrijeme bio pod okupacijom Njemačke) službeno su gađali lučka postrojenja, brodove u luci i vlak, ali su zasuli grad s preko 700 bombi, a još toliko ih je završilo u moru. Poginulo je 227 ljudi, samo na Pazaru njih stotinu. Srušene su brojne kuće, oštećena je crkva sv. Petra, uništena je kuća Aglič na Peristilu, jako su oštećeni Lazaret i zgrada Režije duhana.

Ruševina Sv. Petra i Biskupova palača, 1944.

Mrtvi ljudi na Pazaru, 1944.

Mrtve životinje na Pazaru, 1944.

Uništeni Lazareti i Režija duhana

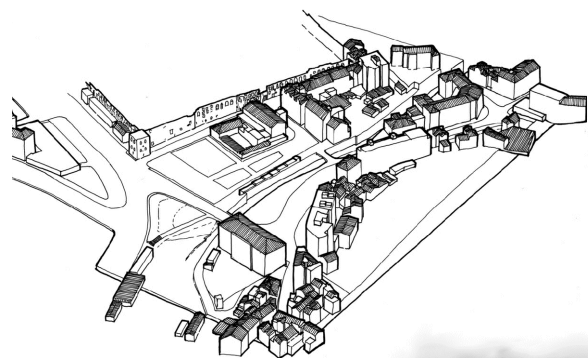

Režija duhana nakon bombardiranja

Odmah iz Drugog svjetskog rata, 1945., Pazar se preimenuje u Trg narodnog ustanka, postavljaju se betonski banci, dok uz ukop pruge sagrađeni su prvi zidani objekti. Godine 1946. posađeno je 66 platana i topola i 20 bagrema, jer brzo rastu i imaju široku krošnju. 1969. uredilo se malu peškariju u prostorima bivše tržne uprave, iza leđa Sv. Dominika.

Pogled sa zgrade Slobodne Dalmacije na Usjek pruge i pošumljeni Pazar

Prostor Pazara nakon 1946.

Marasović, J.

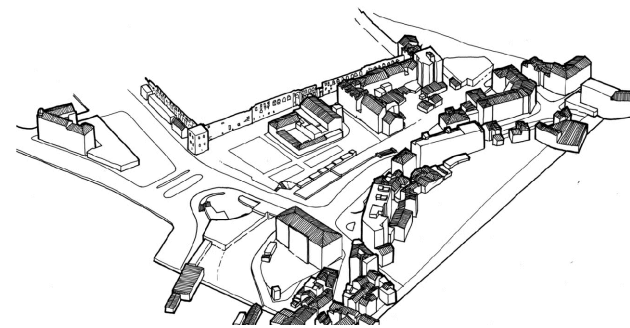
Rušenje srednjovjekovnog zadebljana Srebrnih vratiju

Rekonstrukcija Srebrnih vratiju

Od 1944. do 1952. nakon rušenja prislonjenog srednjovjekovnog zida s vanjske i crkve "Dušice" s unutrašnje strane, nakon više stoljeća za pješački promet otvorena su i djelomično rekonstruirana Srebrna vrata Dioklecijanove palače. Kada je od 1957. do 1958. godine bio srušen i preostali niz neuglednih prizemnih trgovina, istočno pročelje Dioklecijanove palače potpuno je očišćeno od svih kasnijih prigradnja. Od tada se na prostoru uz Hrvojevu ulicu nadmeću dvije oprečne tendencije: kako prezentirati sačuvane i/ili djelomično rekonstruirane antičke kamene zidove, dok se pred njima odvija sitno trgovanje na stalnim i posve demontabilnim prodajnim mjestima - štandovima. Nekad su čitavom dužinom Hrvojeve ulice normalno prometovala konjske zaprege i kočije, a kasnije i motorna vozila svih vrsta. Tu su se neka prodajna mjesta tolerirala samo iznimno, pred velike blagdane. Tek 1968. godine tržnica je proširena i sa zapadne strane Hrvojeve ulice. Pošto je snižen prag antičkih Srebrnih vrata i Poljana kraljice Jelene ka Peristilu, postao je vidljiv antički pločnik izvorne razine Decumanus-a. Do te kote se s kolnika Hrvojeve ulice spušta novim kamenim stepeništem. U razini novoasfaltiranih podnih površina konzervatori su uz istočne zidine Dioklecijanove palače, ugradbom (bojom kontrastnih) bijelih brušenih kamenih ploča označili konture nekadašnjih, većinom porušenih u XVII.st., dviju osmerokutnih i dviju pravokutnih kula palače

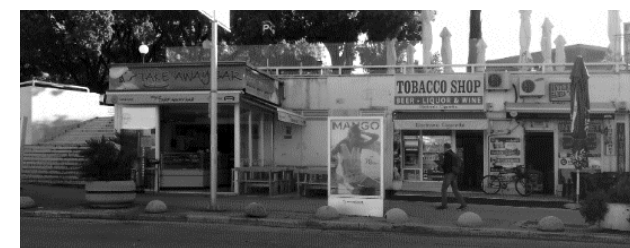

Ukop pruge

Stanje 2007.

Marasović, J.

Pothodnik danas - fasada

1985./1986. napravljen je prvi splitski Pothodnik, pješačka veza Pazara s Rivom i vlakom, puna dućana i kafića po projektu arh. Ede Šegvića. Projekt se nastavljao na ideju da će cijela istočna obala biti prizemna baza iz koje rastu lamele, pa je terasa ovog Pothodnika u biti početak takve namjere. S obzirom da se naslanja na usjek pruge, zamišljen je direktan izlaz na perone budućeg kolodvora, a danas je nadograđen etažom čime je ugrožena konstrukcija objekta jer se radi o ploči debljine 15 cm, oslonjenoj na stupove bez greda.

Kvartovske tržnice

Kako se danas hrana kupuje generalno po samoposlugama, pomoćni pazarići van centra grada danas odumiru, a Stari Pazar ostaje glavno mjesto tog načina kupovine, jer je to ono nešto mediteransko što je ostalo u Splitu kao mediteranskome gradu.

Segment Splita

Natkrivanje ukopa pruge
Najveći zahvat na prostoru je natkrivanje željezničke pruge izvedeno za MIS 1979.. Radovi koji su trajali od 1978. do 1984. obuhvaćali su izgradnju dvokolosiječnog armiranobetonskog tunela ukupne dužine 1892,09 metara i kanalizacijskog kolektora sa izljevom na Katalinića brigu koji je sakupljao oborinske i otpadne vode istočnog dijela grada. Upravo zbog kolektora (koji je prošao ispod usjeka) na Pazaru je podignuta niveleta pruge. Time je stvorena nelogična visinska barijera na prostoru Pazara koja se na mjestu gornjega pazarskog mosta mora savladati stepenicama, a biskupska palača je utonula u odnosu na donji pazarski most. To je veliki urbanistički problem na već dovoljno složenom gradskom prostoru koji od rušenja bedema i lazareta do danas nije uspješno riješen.

Natkrivena pruga, nakon dovršenja tunela (1984.), pružala je dvije mogućnosti. Budući da je stropna ploča nad tunelom armirana i dovoljno čvrsta da bi podnijela i opterećenje najtežih civilnih i vojnih vozila svih kategorija, ona bi se po potrebi mogla vrlo lako pretvoriti u jaku gradsku prometnicu, što se (barem) danas ne želi. Zato je izabrana "mirna" varijanta. Južni dio tog relativno širokog, a stotinama metara dugog gradskog otvorenog prostora koristi se kao pješačka ulica praćena nizovima metalnih ostakljenih kioska, raznih tipova i sadržaja. Sjeverni njen dio, osim početnih tridesetak metara, koristi se za plaćeno parkiralište, a tako i odvojeni dio od Bihacke do Gundulićeve ulice.

Prilaz u pothodnik - nastao kao privremeno rješenje

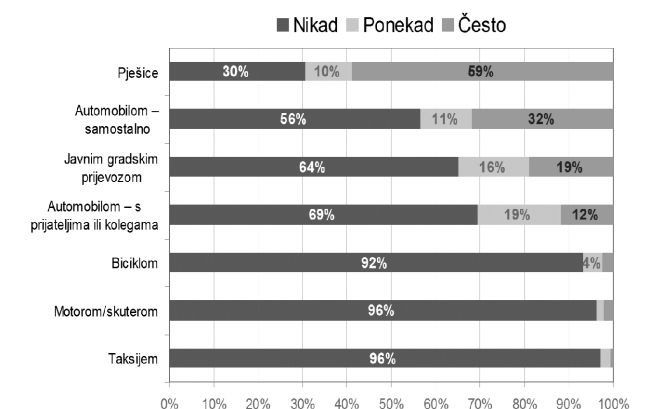
Znanstveni tim Povjerenstva za izradu Nacrta prijedloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom Splita, provodi niz istraživanja koja bi trebala otkriti prakse svakodnevne kako stanovnika grada tako i njegovih posjetitelja, njihov utjecaj na svakodnevne promjene u urbanom tkivu, u svrhu formiranja javnih politika koje bi Plan trebao odrediti. Jedno od provedenih anketnih istraživanja otkriva razloge i učestalost dolaska Splitsana i stanovnika okolnih naselja u povijesnu jezgru grada te promjene sadržaja i namjena prostora u samoj jezgri posredstvom kako njihove međusobne interakcije tako i interakcije s prostorom. Konceptualizaciju istraživanja, anketni upitnik, obradu i interpretaciju podataka odradili su mr.sc.Mirko Petrić, prof.dr.sc.Inga Tomić-Koludrović i Ivan Puzek, mag.soc. , a terensko ispitivanje provela je agencija Ipsos plus uz financijsku pomoć Grada Splita.

Anketa se provela na uzorku od 400 ispitanika u četiri vala 2013-te godine (lipanj, kolovoz, listopad, prosinac) te je bila predstavljena u Muzeju grada Splita. Usprkos opće prihvaćenom dojmu da Splitsani slabo posjećuju jezgru grada, anketa je pokazala da dolaze iz gotovo svih dijelova grada te da su uglavnom zadovoljni onim zbog čega su došli. Ipak, premda čak 69% Splitsana u jezgru dolazi pješke, što je svakako za pohvalu, pokazalo se da ih tek 35% koristi javni prijevoz u istu svrhu, a čak 43% dolazi automobilom i to samostalno. S obzirom na ove podatke, umjesto o problemu nedostatka parkinga u centru grada, koji se često spominje kao jedan od razloga slabe posjećenosti, možda bi bilo bolje govoriti o neefikasnosti i nedostupnosti javnog prijevoza, koji bi poboljšana jednostavnije i efikasnije riješio pristup jezgri. Činjenicu da samo 7% Splitsana u jezgru dolazi biciklom pak ne bi trebalo tumačiti samo konfiguracijom tla već i ekološkom neosviješćenošću građana, u prilog čemu ide i visok postotak korištenja automobila. Nadalje, da stanovnici grada nemaju visoko mišljenje o samoj jezgri govori podatak da se njih čak 69% ne bi doselilo u jezgru.

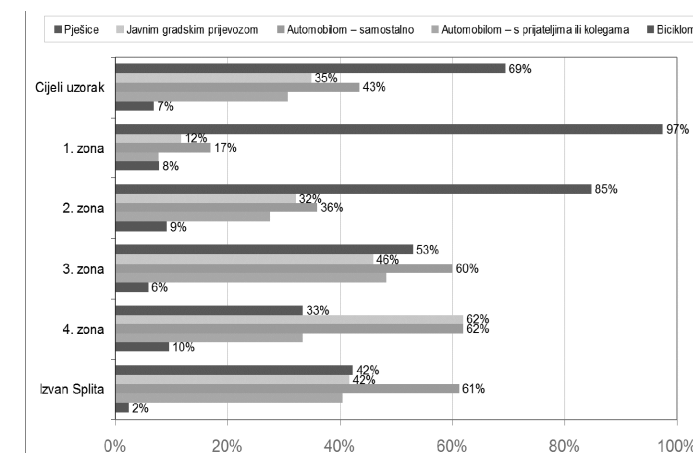
Ipak, bez obzira za to, jezgra grada visoko je rangirana kao mjesto za druženje, opuštanje i tzv. dir. Odmah iza toga kao razlozi dolaska u jezgru slijede kupovina hrane i neprehrambenih proizvoda te organizirana događanja na otvorenom. To bi značilo da su Pazar i Peškarija, koji ujedno visoko rangiraju i pri mjerenju zadovoljstva pojedinih aspekata posjeta, i dalje važna mjesta u svakodnevnom životu građana te bi ih kao takve trebalo dalje razvijati. U smislu očuvanja duha mediteranskog grada u Splitu idu u prilog i neobični podaci da visokih 31% ne znaju zašto dolaze u jezgru, te 12% onih koje nemaju namjeru posjetiti niti jedno od ponuđenih mjesta. To znači je odlazak u centar grada još uvijek dio rutine svakodnevne velikog broja građana. Na žalost, gubitak sadržaja u gradu o kojem se često govori potvrđuju podaci da tek 1% posjetitelja u centru namjerava posjetiti knjižaru ili neki obrt, prvenstveno zato što ih više gotovo niti nema. Isti postotak dobili su muzeji i galerije. U njihovom slučaju slabi rezultati ukazuju na potrebu poboljšanja komunikacije ovih institucija s građanima.

SOCIOLŠKO ISTRAŽIVANJE RAZLOZI I UČESTALOST DOLASKA U POVIJESNU JEZGRU ZNANSTVENI TIM POVJERENSTVA ZA IZRADU NACRTA PRIJEDLOGA PLANA UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM S P L I T A

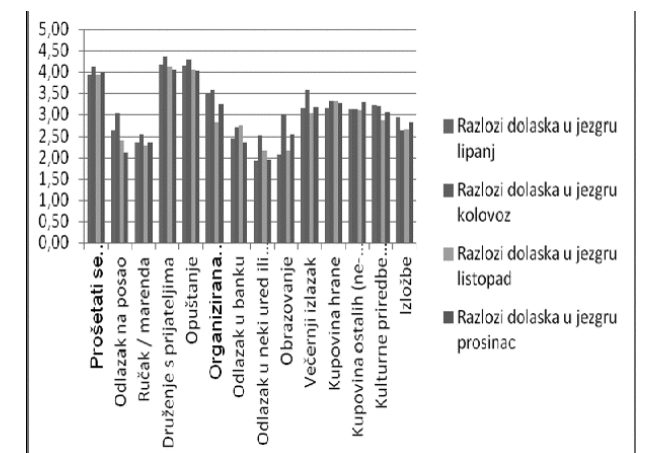
Tom je prilikom mr.sc. Mirko Petrić naglasio da se ni turizam o kojem često govorimo kao stihijom nije dogodio sam od sebe. On je posljedica razvoja tržišta nekretnina i promjena koje je uzrokovala ekonomska kriza. U tom smislu smatra da Grad ima mogućnost kroz poticaje za prenamjenu apartmanskih prostora u poslovne prostore u široj gradskoj jezgri, te poticaje kulturnim i čistim industrijama, smanjiti razlike koje danas postoje u jezgri između sezone i van sezonskog perioda te smanjiti ovisnost grada o samom turizmu.

Na koji način dolazite u povjesnu jezgru?

Način dolaska ljudi - po zonama

Razlozi dolaska ljudi - po periodima 2013. god.

Prijašnji Split imao je čak 5 tržnica. Glavnu tržnicu, koju su onda, kao i danas, Splitsani običavali jednostavno nazivati Pazar, zatim tržnicu voća, ribarnicu, tržnicu drva, pijeska i žala te tržnicu sijena i slame. Pazar se smjestio na otvorenom prostoru uz crkvu Sv. Dominika, između Hrvojeve ulice i željezničkoga usjeka, u blizini željezničke stanice i broskog pristaništa. Do kraja Prvog svjetskog rata sjenu i zaklon pružala su samo stabla. Tijekom međuratnog razdoblja Općina je dala podići više nadstrešnica pod koje su smještene mesnice i trgovine robom te po jedna prodavaonica kruha, mljekarna i gostionica. Smjestio se tu i ured Tržnog povjerenstva s veterinarom. Poljoprivredne proizvode nosili su svaki dan na prodaju stanovnici Zagore (Vlaji), ali i otočani (Boduli) brodovima. Roba je na prodaju stizala vlakom, često i kolima, a nekad i nošena pješke, dolazeći u grad Solinskom i Poljičkom cestom. Do 1924. godine na Pazaru su uz prehrambene proizvode prodavani sijeno i slama, te manufakturna roba. Zbog porasta trgovine i pomankanja prostora, uređena je 1924. posebna tržnica sijena i slame u tadašnjoj ulici XI. Puka, a na njoj se moglo prodavati i drva donesena iz Zagore. Zgrada Ribarnice na Obrovu izgrađena je 1890., a 1925. obnavlja se i uređuje. Voćni trg je tradicionalni naziv maloga trga pred palačom Milesi, a naziv je dobio upravo po svojoj funkciji. Tokom vremena mijenja svoj naziv, ali u svakodnevnom se govoru sve do danas zadržao naziv Voćni trg. Na njemu je bilo 6-7 prodajnih mjesta za prodaju voća. Tržište žala i pijeska bilo je na kraju Rive, prema tadašnjoj Trumbićevoj obali, jer se taj material uglavnom dovozilo brodicama. Na njemu su prodavana i drva koju su najčešće dovozili otočani.

Opis teme

Sociološko istraživanje otkriva da je jezgra grada visoko rangirana kao mjesto za druženje, opuštanje i tzv. đir. Odmah iza toga kao razlozi dolaska u jezgru slijede kupovina hrane i neprehrambenih proizvoda te organizirana događanja na otvorenom. To bi značilo da su splitski Pazar i Peškarija, i dalje važna mjesta u svakodnevnom životu građana te bi ih kao takve trebalo dalje razvijati. U smislu očuvanja duha mediteranskog grada u Splitu znači da je odlazak u centar grada još uvijek sastavni dio rutine svakodnevnice velikog broja građana koji u svojim kvartovima ne prepoznaju mjesta na kojima bi prakticirali taj "mediteranski grad". Pazar je jedan od najvažnijih gradskih prostora u pogledu njegove funkcije, estetike i općeg potencijala, kontakti je prostor Dioklecijanove palače i jedinstvena cjelina te ga kao cjelinu treba i sagledavati.

S A Ž E T A K

Vreva - inspiracija

I Z V O R I

S A D R Ž A J

literatura

- Duplančić A. , (1991.) , Trgovina u splitskoj luci u svjetlu nekoliko nacrti iz XVIII.st. , Baština 16/21: 117.-130. , Split
Kečkemet D. , (1962.) , Urbanistički razvoj splitske luke , Pomorski zbornik , Zagreb
Marasović J. , (2000.) , Prostorni razvoj jugoistočnog dijela Dioklecijanove palače , Split
Marasović J. , (1997.) , Obnova (povijesne jezgre) 2 , Split
Marasović K. , Perojević S. , (2007.) , Konzervatorski elaborat za uređenje područja istočno od Dioklecijanove palače , Split
Muljačić S. , (1958.) , Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX. i XX. st. , Zbornik Društva inženjera i tehničara , Split
Perojević S. , (2002.) , Izgradnja lazareta u Splitu , Prostor 10[2002] , Zagreb
Petrić M. , Puzek I. , Tomić-Koludrović I. , (2013.) , Izvještaj s prezentacije rezultata istraživanja "Jezgra-Prolaznici" , Split
Piplović S. , (2005.) , Urbanistički i graditeljski razvitak predgrađa Lučac u Splitu , Split
Šegvić E. , (2007.) , Pazar , Naš dil Mediterana: 103.-116. , Split

web

narodni.net
pogledaj.to
skyscrapercity.com
wikipedia.org

UVOD	01
POVIJESNI PREGLED	02
Aspalathos i Dioklecijanova palača	02
Početak Splita	03
Statut Grada	03
Novi grad (Burgus)	03
Voćni trg	04
Lazareti	04
Luka (Riva)	04
Francuska vladavina	05
Austrijska uprava	05
Autonomaška općinska uprava	05
Pazar	06
Dovoz namirnica	06
Usjek pruge	07
Narodnjačka općinska uprava	07
Peškarija	08
Period između dva rata	09
3.VI.1944.	09
Rekonstrukcija Srebrnih vrata	10
Natkrivanje ukopa pruge	10
Kvartovske tržnice	10
SOCIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE	11
SAŽETAK	12
IZVORI	13
SADRŽAJ	13

m e n t o r
d o c . I v a L e t i l o v i ć , d . i . a .
s t u d e n t
D u j e K o v a č e v i ć
P A Z A R

Diplomski rad

Tržnica je mjesto na kojem se dobra i usluge
razmjenjuju i prodaju.
w i k i p e d i a

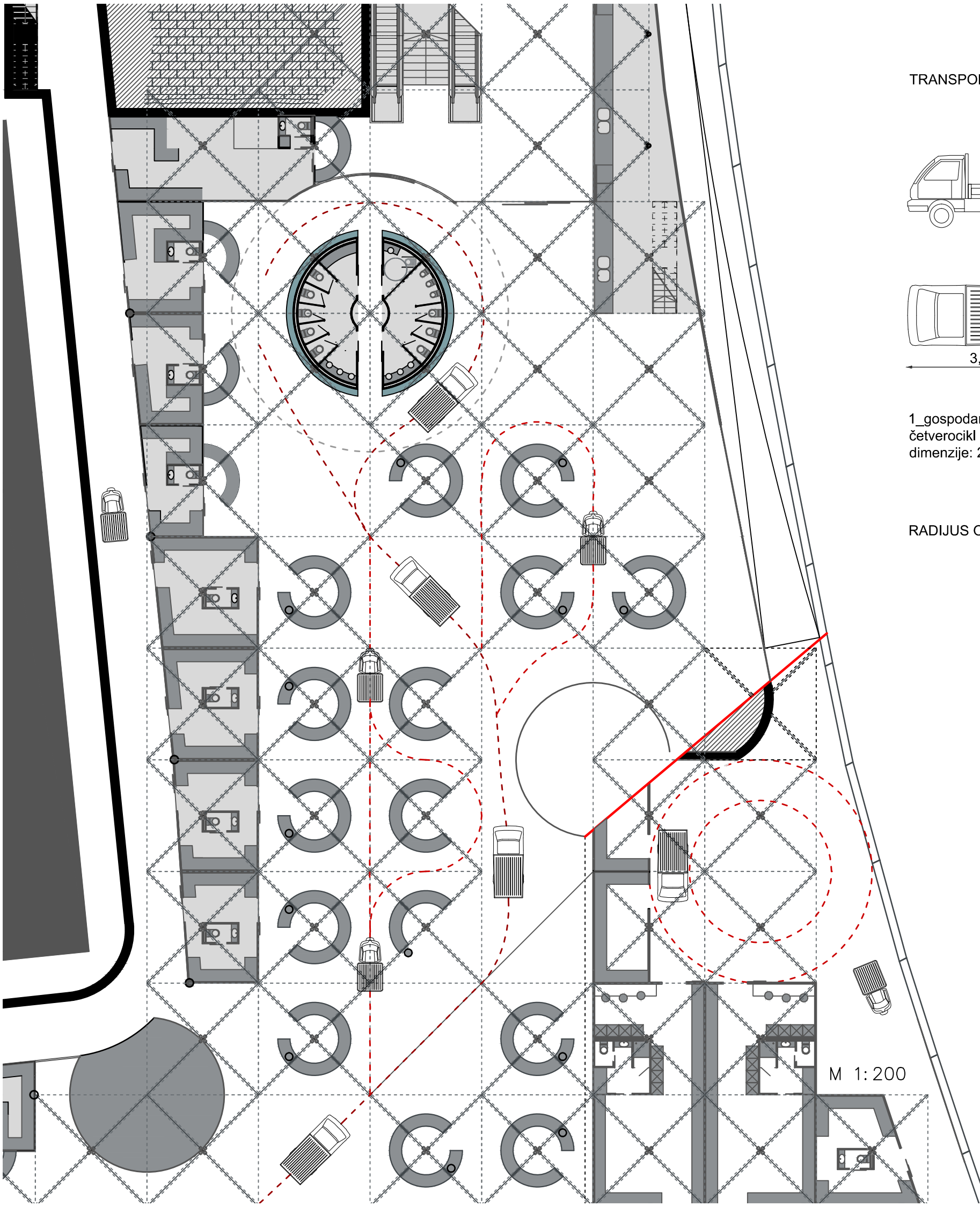
U V O D

Opis teme

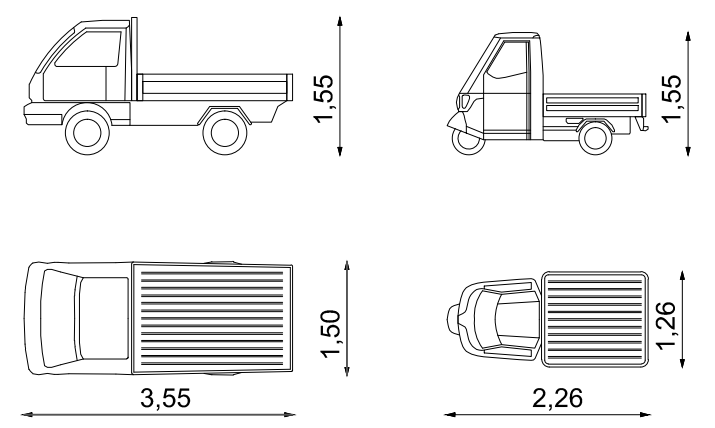
Sociološko istraživanje otkriva da je jezgra grada visoko rangirana kao mjesto za druženje, opuštanje i tzv. đir. Odmah iza toga kao razlozi dolaska u jezgru slijede kupovina hrane i neprehrambenih proizvoda te organizirana događanja na otvorenom. To bi značilo da su splitski Pazar i Peškarija, i dalje važna mjesta u svakodnevnom životu građana te bi ih kao takve trebalo dalje razvijati. U smislu očuvanja duha mediteranskog grada u Splitu znači da je odlazak u centar grada još uvijek sastavni dio rutine svakodnevnice velikog broja građana koji u svojim kvartovima ne prepoznaju mjesta na kojima bi prakticirali taj "mediteranski grad". Pazar je jedan od najvažnijih gradskih prostora u pogledu njegove funkcije, estetike i općeg potencijala, kontaktni je prostor Dioklecijanove palače i jedinstvena cjelina te ga kao cjelinu treba i sagledavati.

Vreva - inspiracija

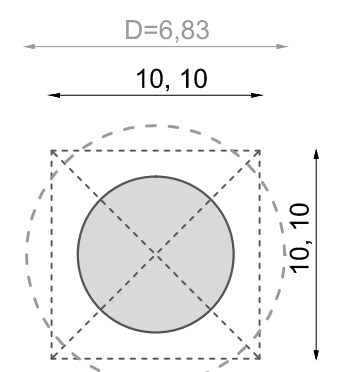

TRANSPORTNA VOZILA i MODULI

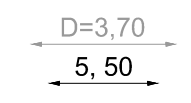

1_gospodarsko vozilo
četverocikl na motorni pogon
dimenzije: 2,26 x 1,26

2_gospodarsko vozilo
tricikl na motorni pogon
dimenzije: 2,26 x 1,26

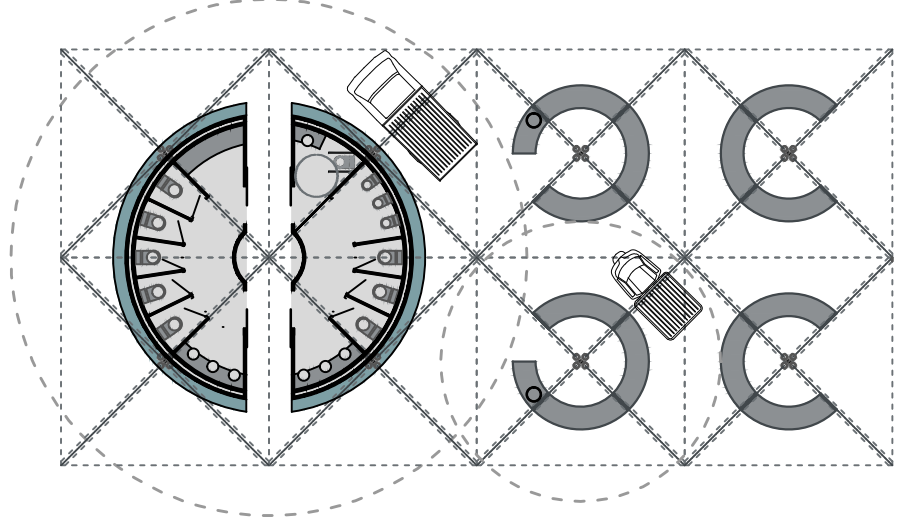
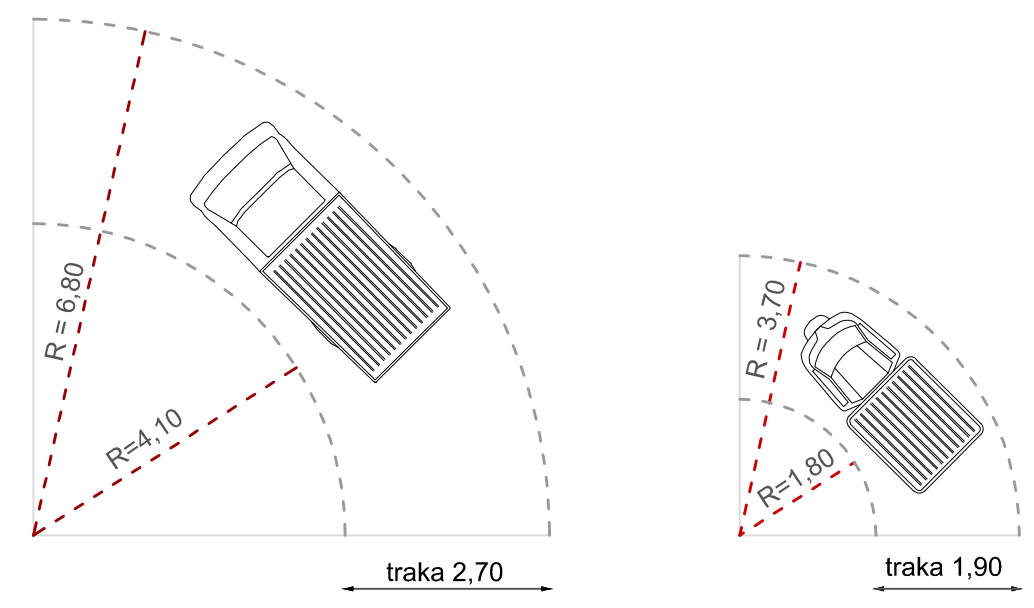

1_modul
dimenzije: 10,10 x 10,10

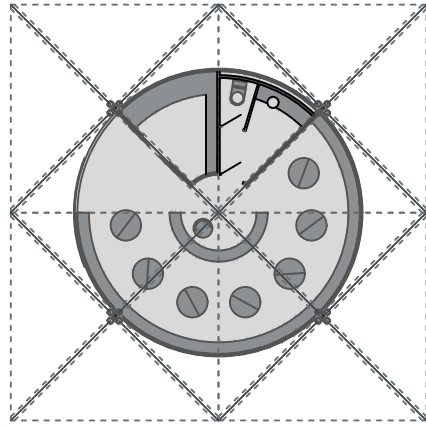
2_modul
dimenzije: 5,5 x 5,5

RADIJUS OKRETA TRANSPORTNIH VOZILA

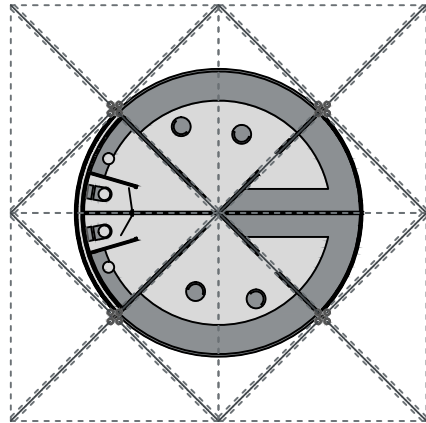

M 1:200

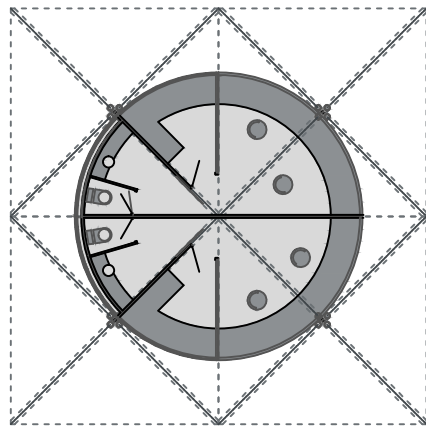
>TRGOVINE
tip_a

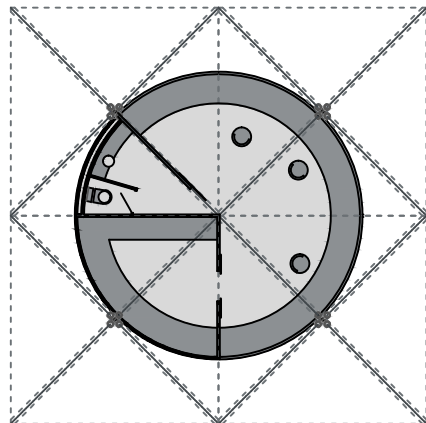
tip_b

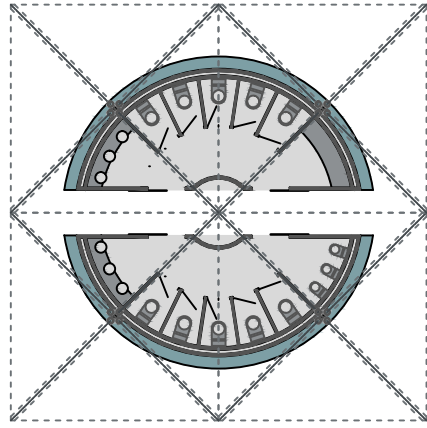
tip_c

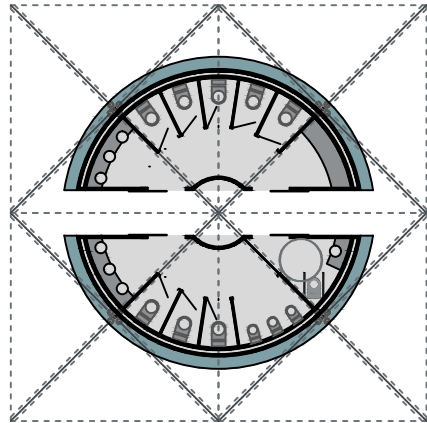
tip_d

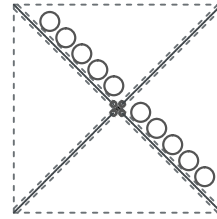
>SANITARIJE
tip_a

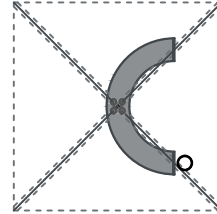
tip_b

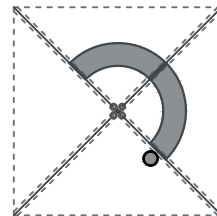
AUTOBUSNA
STANICA

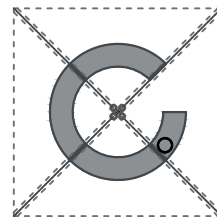
>BANCI
tip_a

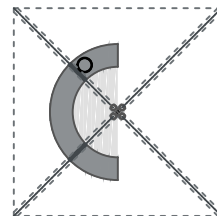
tip_b

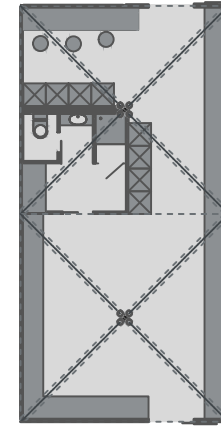
tip_c

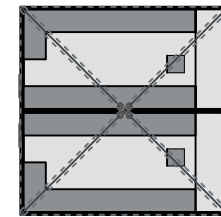
tip_d

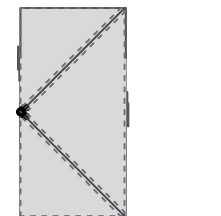
MESNICA

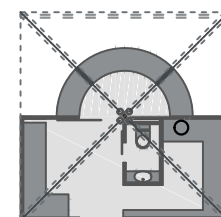
TRAFIKA

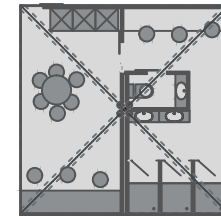
SANITARNI
MINIMUM

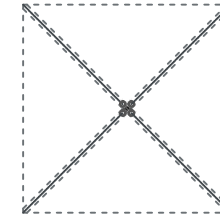
PRODAJA +
SANITARNI MINIMUM

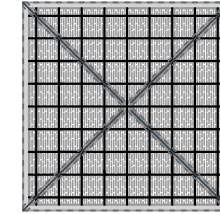
OSOBLJE

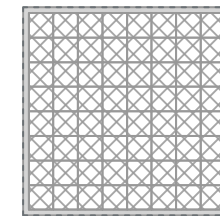
konstrukcija

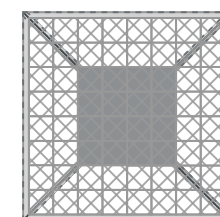
>PODNE OBLOGE
tip_a

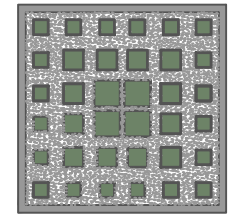
tip_b/opskrbna
arterija

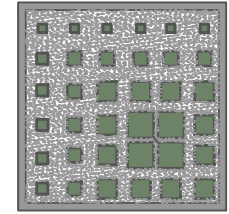
tip_c/ispod banaka

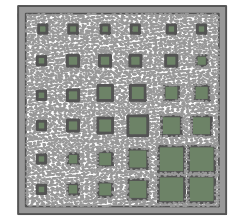
>PARK
tip_a

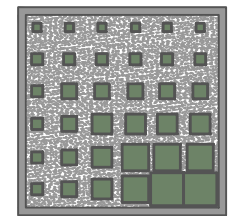
tip_b

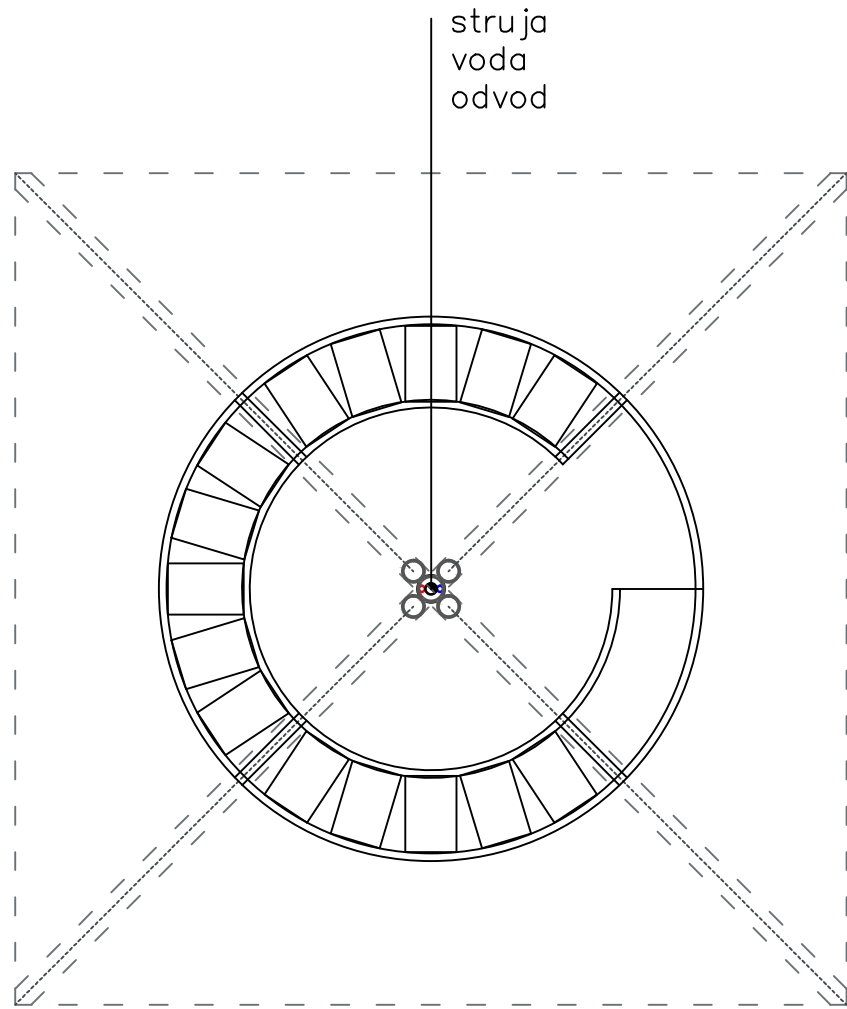

tip_c

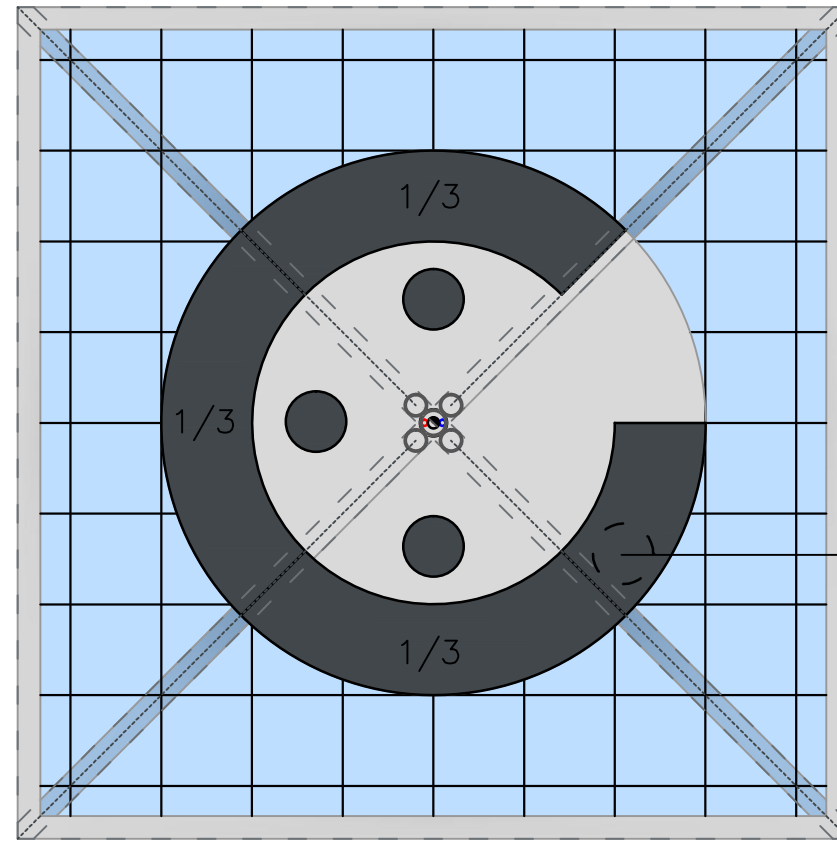
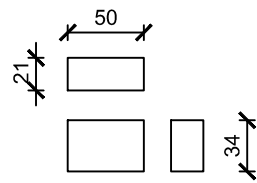

tip_d

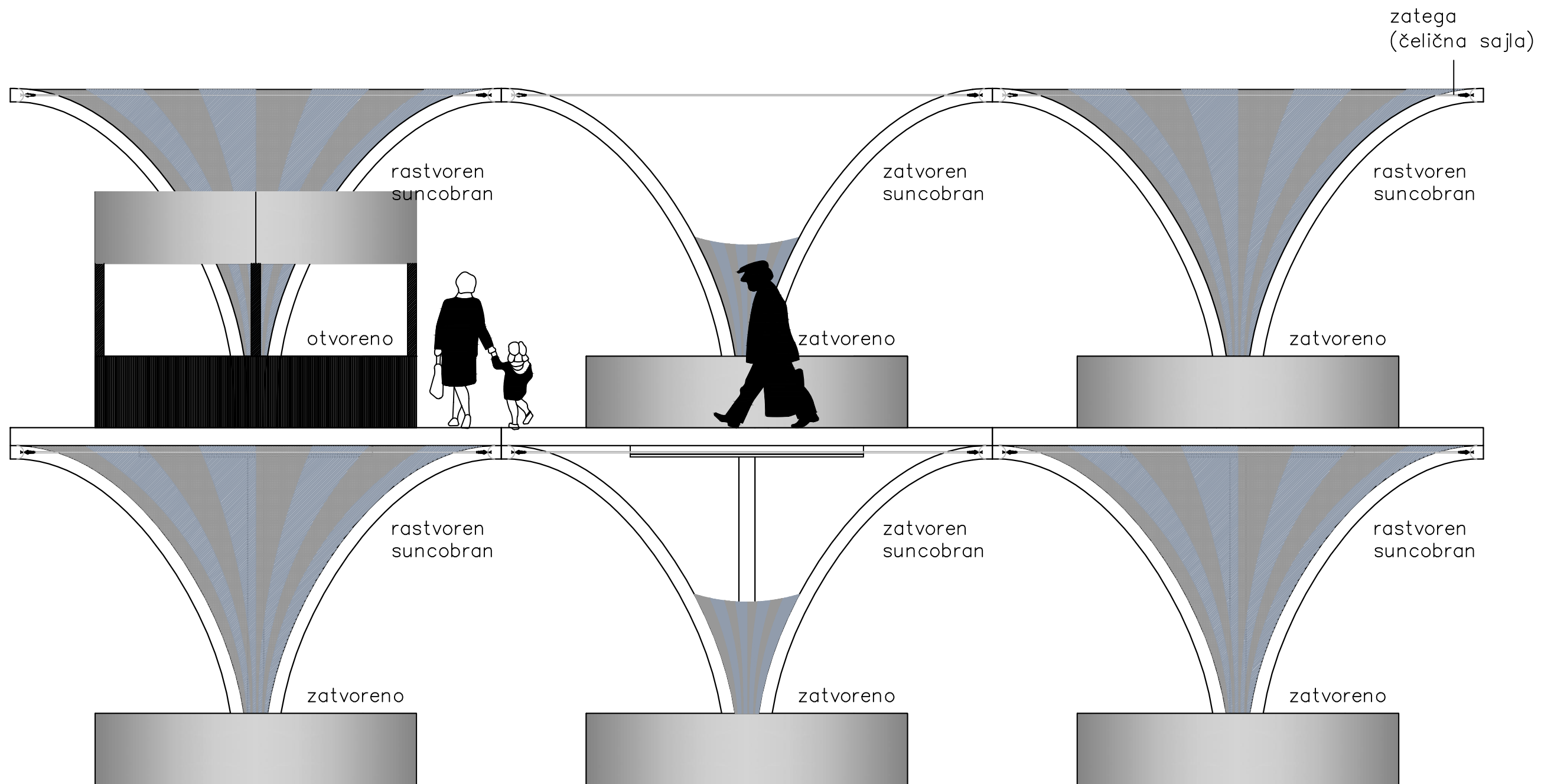

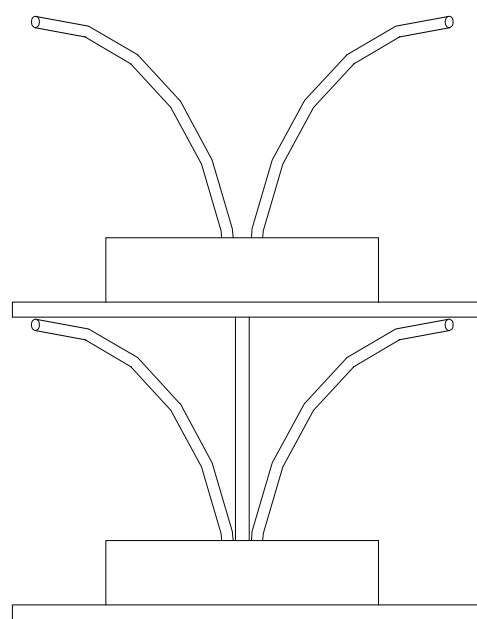
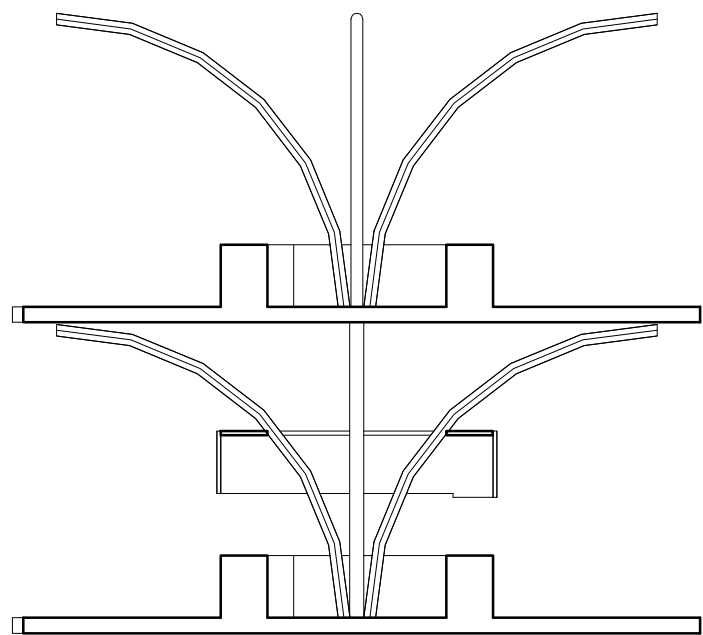

> STOL
dimenzioniranje pomoću kašeta

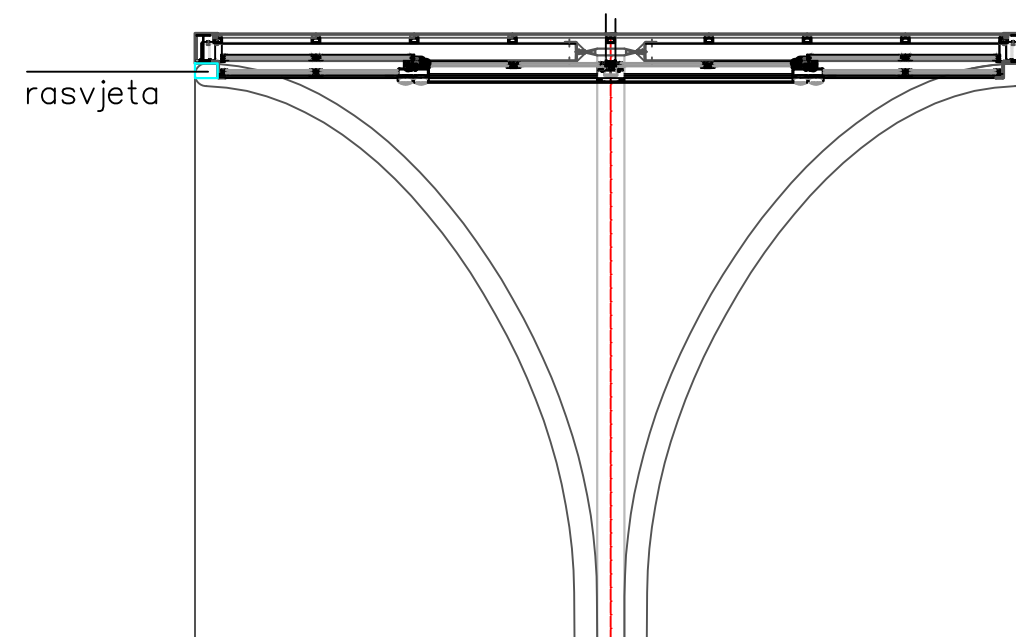
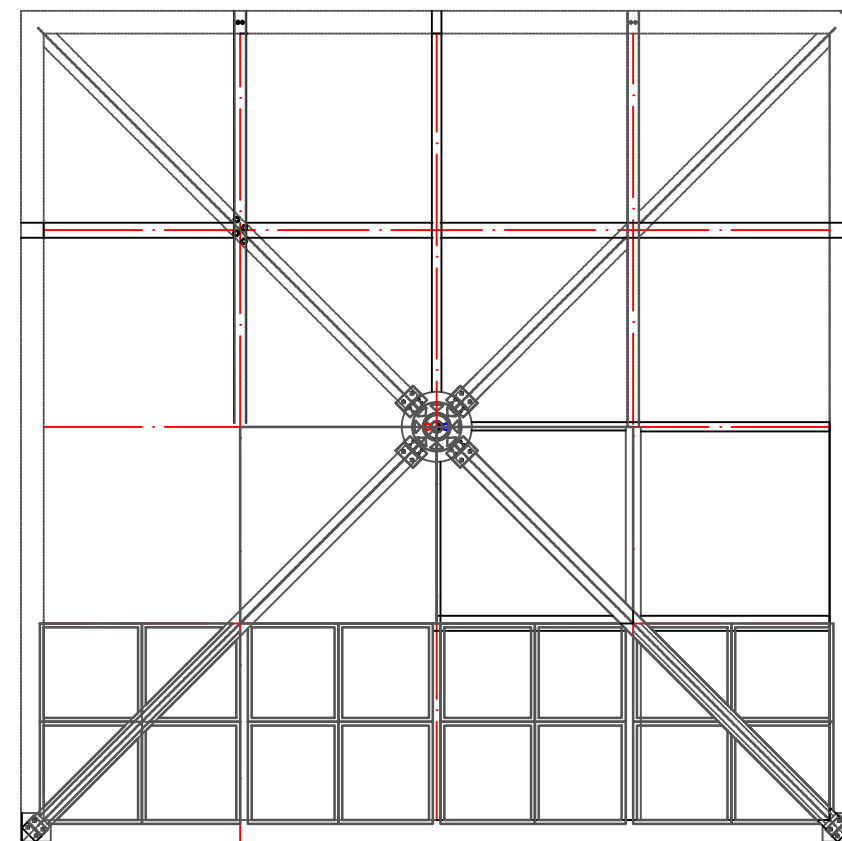
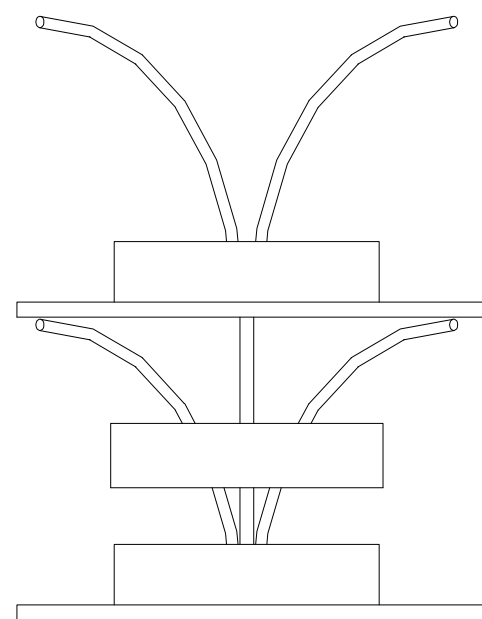

> STOL
podjela i prodaja po trećinama
mogućnost otkupa više trećina (firme)

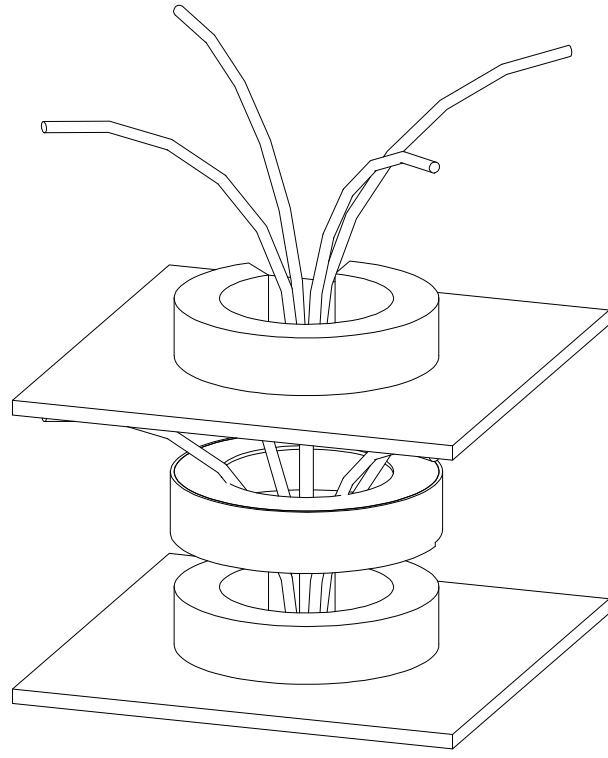
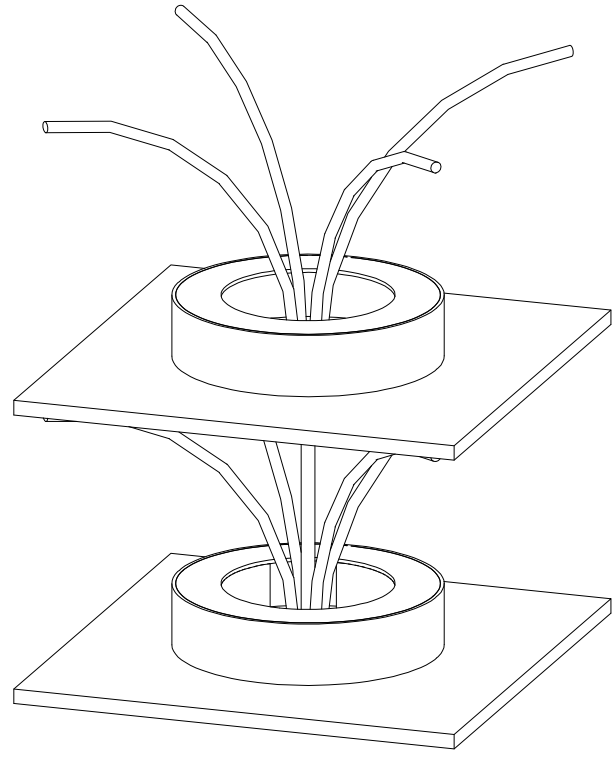
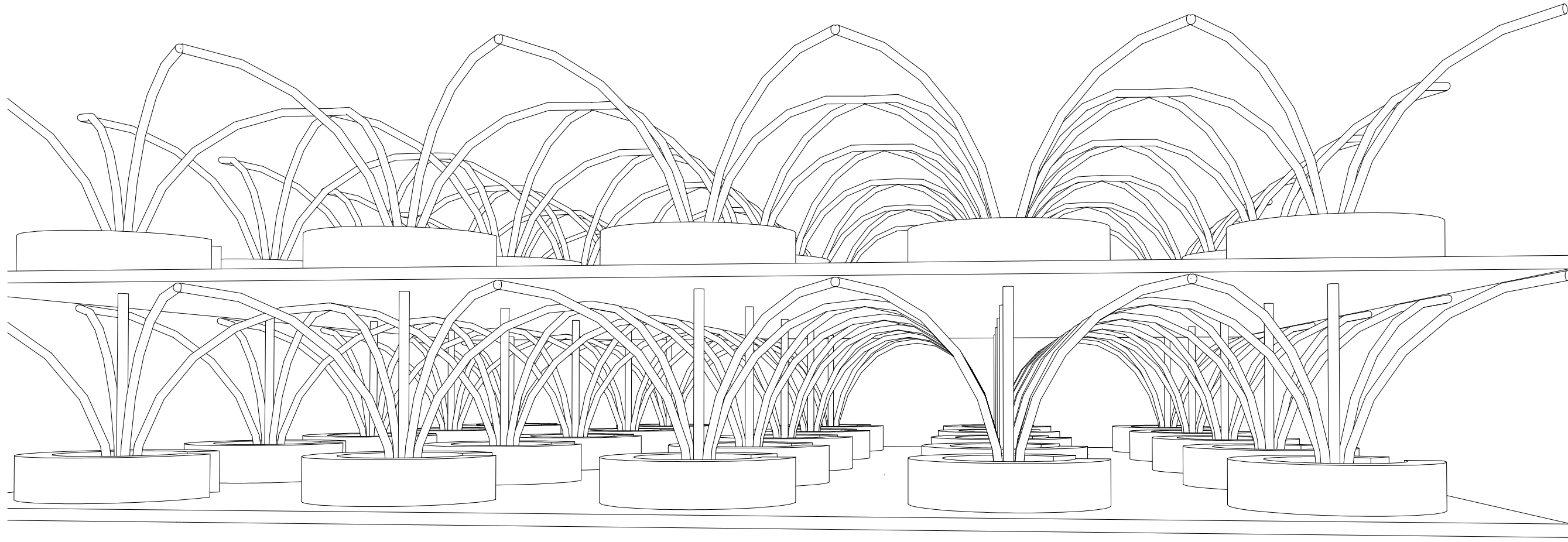

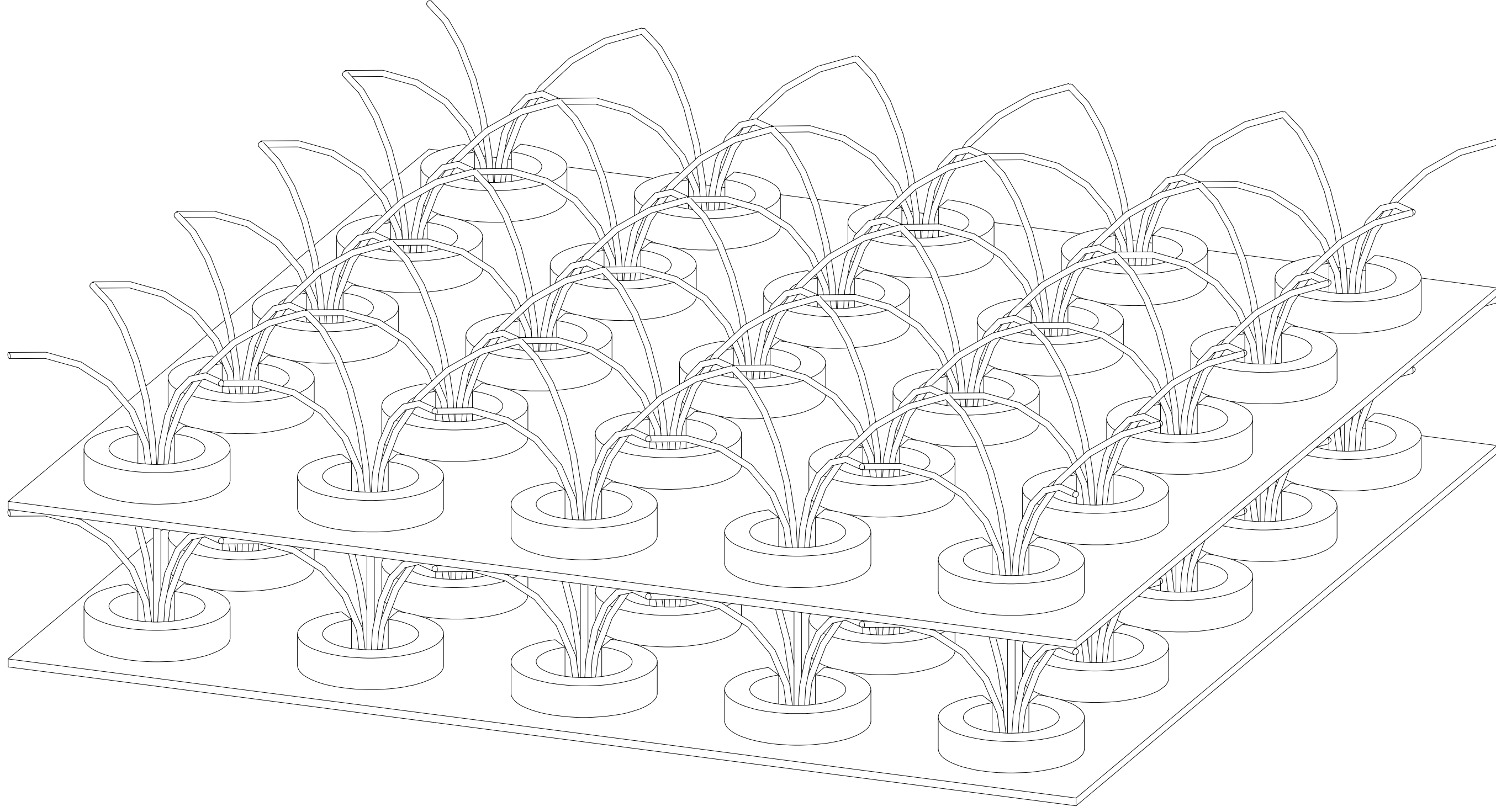
M 1:100

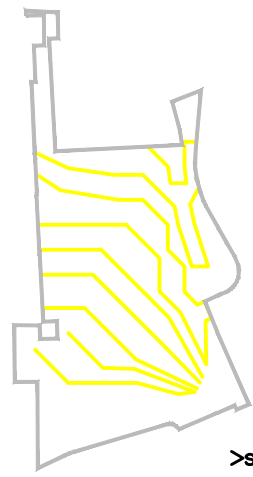

M 1:50

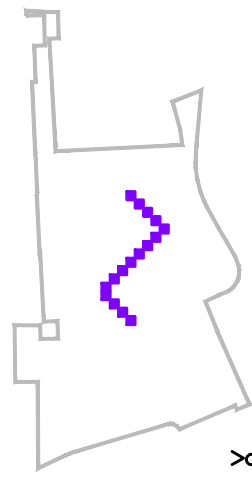

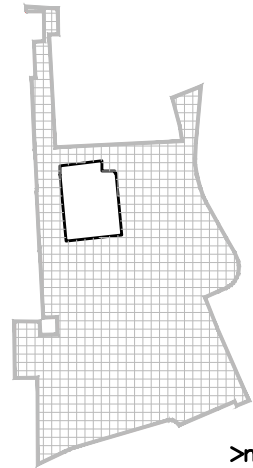

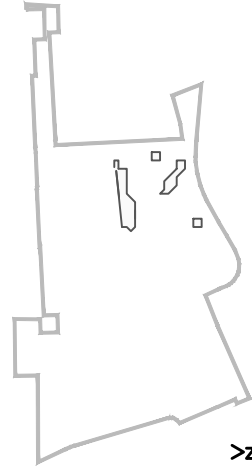
>slojnice

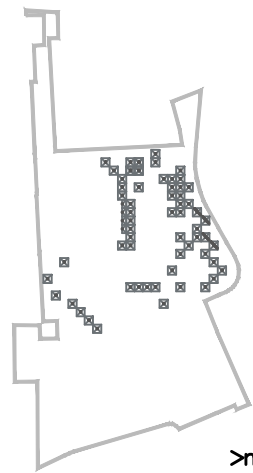
>cirkulacija

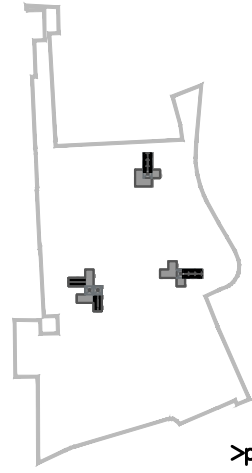
>mreža 5,5 x5,5m

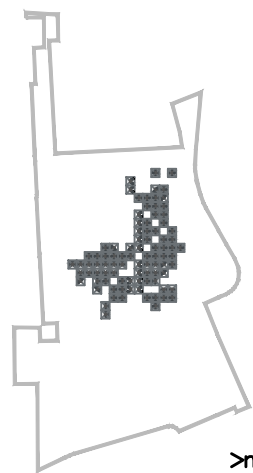
>zatvoreni prostori

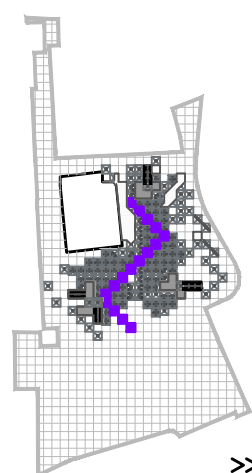
>modul

>podzemni pristup

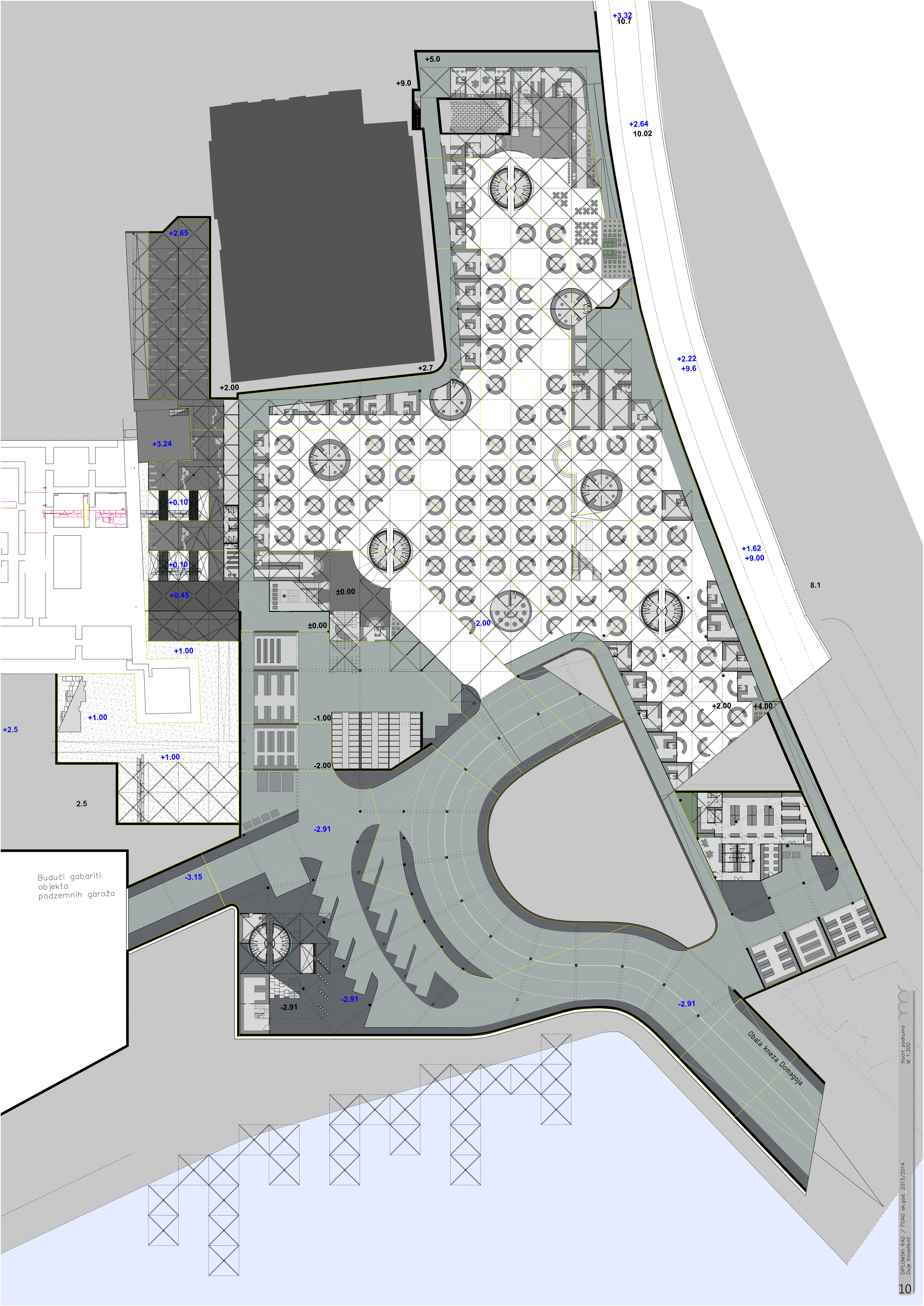

>modul prodaja

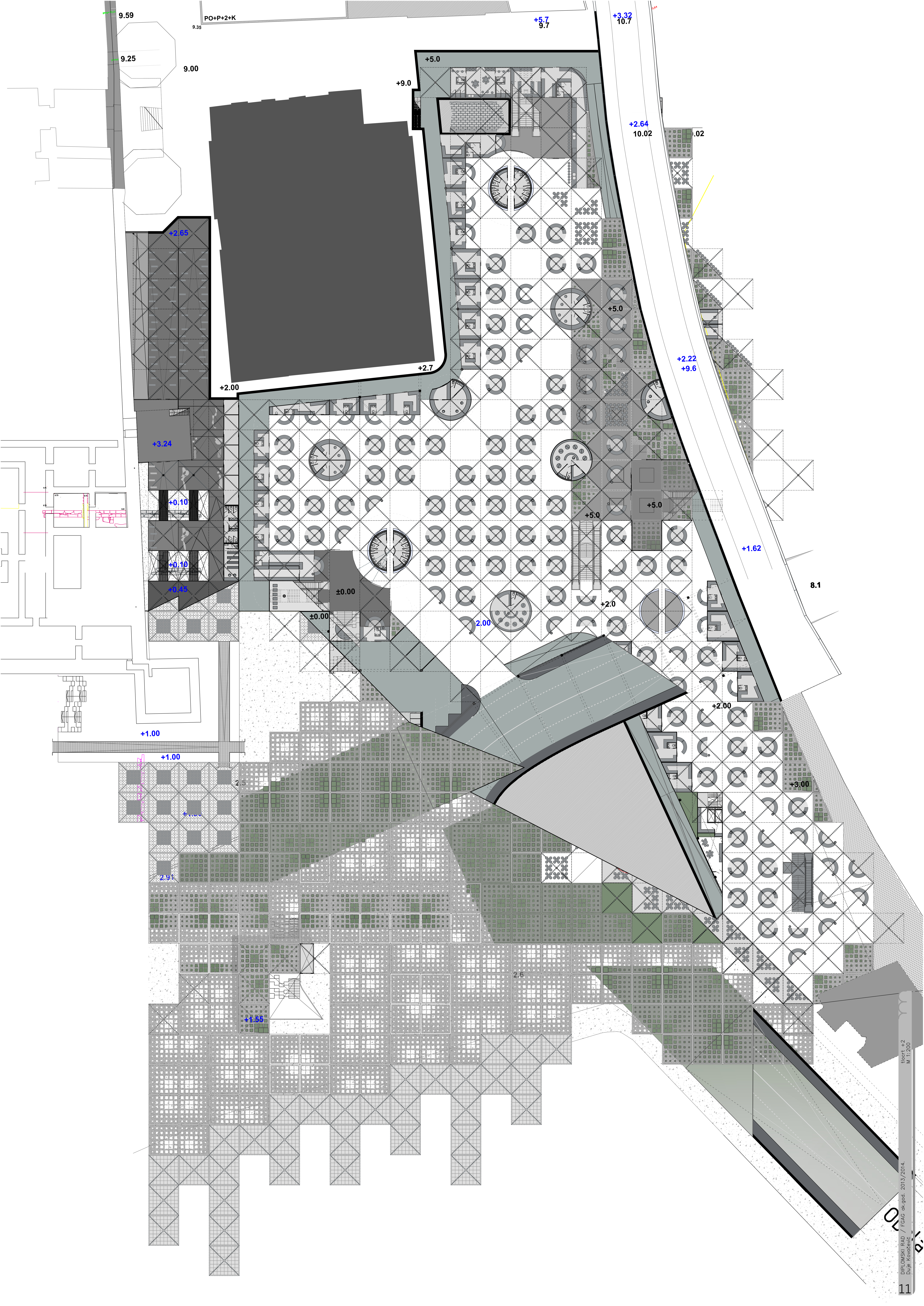

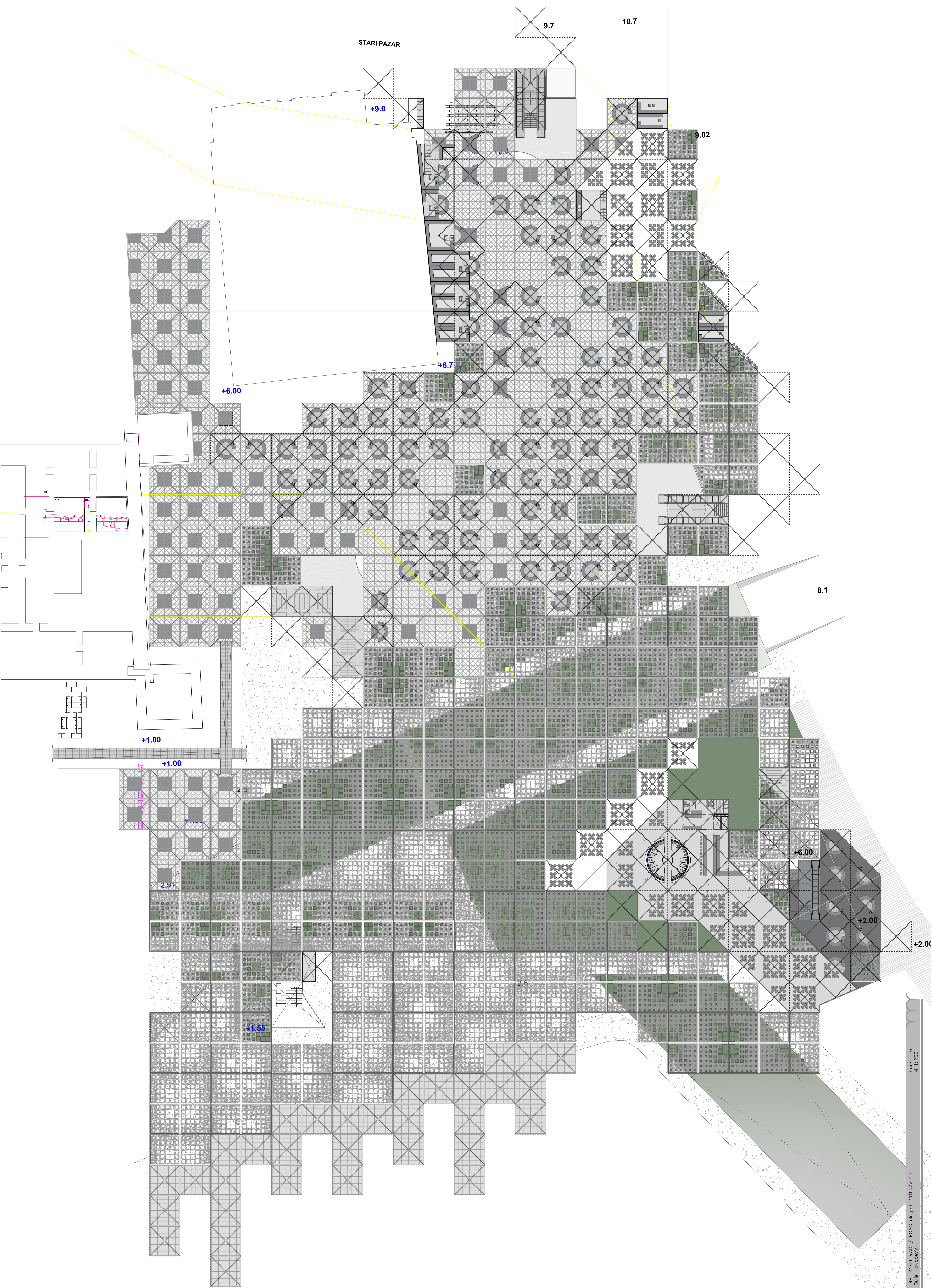
>>>

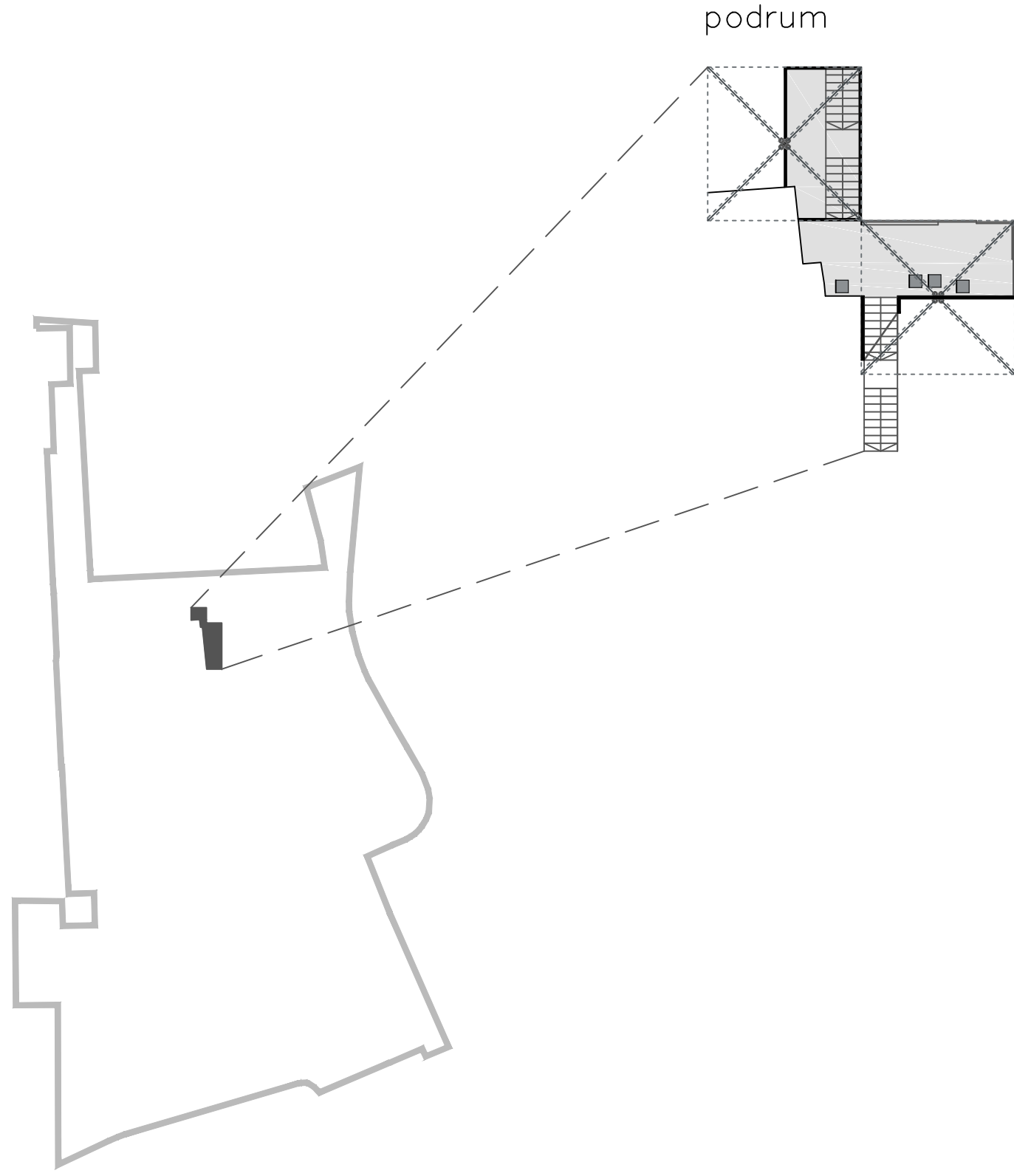

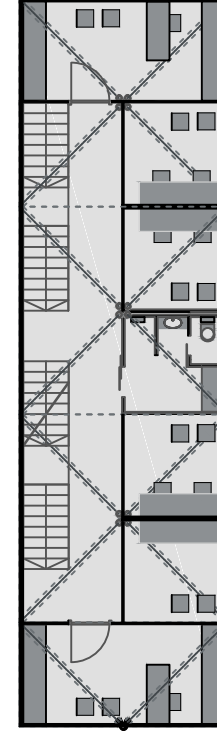
Budući gabariti objekta podzemnih garaža

prizemlje

kat

